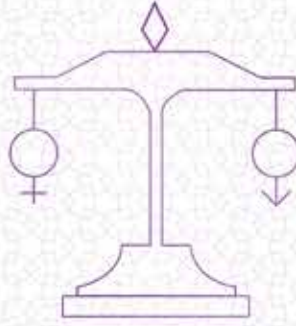

MAHKEME KARARLARI IŞIĞINDA NAFAKA ARAŞTIRMASI

HUKUKİ BİR İNCELEME

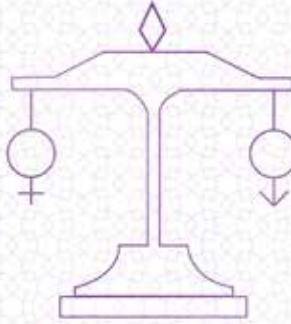
**DİYARBAKIR BAROSU KADIN HAKLARI
DANIŞMA VE UYGULAMA MERKEZİ**

MART 2021

MAHKEME KARARLARI IŞIĞINDA NAFKA ARAŞTIRMASI

HUKUKİ BİR İNCELEME

YAZANLAR

Avukat Aslı PASİNLİ

Avukat Hatice DEMİR

MART 2021

Diyarbakir Barosu Kadın Hakları Danışma ve Uygulama
Merkezinin hazırlamış olduğu bu rapordan kaynak
göstermek kaydıyla yararlanılabilir

ÇALIŞMAYA KATKI SUNANLAR

Dr. Öğr. Üyesi Filiz Yavuz İpekyüz
Dicle Üniversitesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr.Üyesi Vasfiye Bayram Değer
Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sema Çiftçi
Mardin Artuklu Üniversitesi

Av. Gazal Bayram Koluman
Diyarbakır Barosu Başkan Yardımcısı

Prof Dr. Melek Göregenli

Av. Aslı Pasinli

Av. Berdel Barlık

Av. Çiğdem Sevimli

Av. Diren Elif Vurgun

Av. Elif Tirenç İpek Ulaş

Av. Ezgi Dinçer

Av. Gamze Yalçın

Av. Hatice Demir

Av. Helin Çapan

Av. İrem Yıldız

Av. Meltem Bayrak

Av. Meral Araç

Av. Merva Demircan

Av. Müjde Günden

Av. Nadide Kurul

Av. Özlem Okan

Av. Semra Balyan

Av. Sıla Talay

Av. Şeyma Onur

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN.....	7
RAPORUN AMACI VE KAPSAMI.....	9
SUNUŞ - DR. ÖĞR. ÜYESİ FİLİZ YAVUZ İPEKYÜZ.....	10
1. NAFKA TARTIŞMALARI VE NAFAKAYA İLİŞKİN YASAL MEVZUAT VE DÜZENLEMELER	14
A. Yoksulluk Nafkasına İlişkin Tartışmalar.....	19
1-Yoksulluk Nafkasının Kanuni Koşulları.....	21
2-Yoksulluk Nafkasının Miktarı.....	21
3-Yoksulluk Nafkasında Süre.....	23
B.Tedbir Nafkasına İlişkin Tartışmalar	24
1-Tedbir Nafkasının Kanuni Koşulları.....	24
2-Tedbir Nafkasının Miktarı	25
3-Tedbir Nafkasında Süre.....	27
C. İştirak Nafkasına İlişkin Tartışmalar.....	27
1-İştirak Nafkasının Kanuni Koşulları.....	27
2-İştirak Nafkasının Miktarı.....	28
3-İştirak Nafkasında Süre.....	29
II. TOPLUMSAL CİNSİYET TARTIŞMALARI İŞİĞİNDA NAFKA HAKKI	30
III. DEĞERLENDİRME	38
ÖNERİLER.....	40
KAYNAKÇA	42
EK ÇİZELGE VE GRAFİKLER.....	43

Av. Cihan AYDIN
Diyarbakir Baro Başkanı

Baromuz Kadın Hakları Merkezi tarafından Diyarbakir Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 gerekçeli karar üzerinde yapılan inceleme neticesinde hazırlanan Nafaka Raporunun yayınlanmasından kıvanç duyuyorum.

Hepimizin bildiği gibi nafaka tartışmaları uzun süre kamuoyunun gündemini meşgul etti. Bunun asıl nedeni ise kadınların nafaka hakkına ve kazanımlarına yönelik haksız ve çağdışı saldırılardı. Bu raporun somut verilerinden anlaşılacağı üzere, kamuoyuna yansıyan tekil ve magazin örneklerle yoksulluk nafakasının sınırlandırılmasını tartışmak gerçeği yansıtmamaktadır. Eviçi emeğin kadınların omuzlarına yüklenmesi sonucu kadınların istihdama dahil olamaması, eğitim ve istihdam olanaklarına erkeklerle eşit şekilde erişememesi ve eşit işe eşit ücret alamaması nedeniyle boşandıklarında dezavantajlı taraf olurlar. Dahası kadınların yıllarca ücretli bir işte çalışmaları engellendiğinden boşanma sonrası ancak güvencesiz işlerde ve çok düşük ücretlerle çalışıp hayata tutunmaya çalıştıkları bilinmektedir. Kuşkusuz kadınların tüm bu dezavantajlı konumlarının temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yatmaktadır.

Kadın Hakları Merkezimiz tarafından uzun ve titiz bir çalışmanın sonucunda hazırlanan bu raporun, nafaka tartışmalarına ışık tutmasını ve kadınların deneyimlerini görünür kılmasını diliyorum. Elimizdeki bu raporun somut verileri gözetilerek nafakanın sınırlandırılması tartışmalarını sonlandırmasına katkı sunmasını temenni ediyorum.

Mahkeme kararları ışığında nafaka incelemesine dair hazırlanan bu rapora önsöz yazısı ile destek veren Dicle Üniversitesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Filiz Yavuz İpekyüz'e, rapor verilerinin düzenlenmesine ve grafik çalışmasına katkı sunan Mardin Artuklu Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Vasfiye Bayram Değer Dr. Öğr. Üyesi Sema Çiftçi'ye, her türlü idari koordinasyonun sağlanması konusunda katkı sunan Diyarbakir Barosu Başkan Yardımcısı Av. Gazal Bayram Koluman'a, araştırma sorularının hazırlanmasına katkı sunan Prof. Dr. Melek Göregenli, Av. Nadide Kurul ve Av. Hatice Demir'e, raporu yazan Av. Hatice Demir ve Av. Aslı Pasinli'ye araştırma verilerinin oluşmasına destek veren merkezimiz üyesi avukatlar Semra Balyan, Elif Tirenc İpek Ulaş, Sıla Talay, Diren Elif Vurgun, İrem Yıldız, Gamze Yalçın, Çiğdem Sevimli, Şeyma Onur, Meltem Bayrak, Ezgi Dinçer, Nadide Kurul, Merva Demircan, Helin Çapan, Özlem Okan, Berdel Barlık, Müjde Günden, Meral Araç'a Diyarbakir Barosu adına çok teşekkür ederim.

Avukat Gazal BAYRAM KOLUMAN

Diyarbakır Barosu

Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi Koordinatörü

'Mahkeme Kararları Işığında Nafaka Araştırması' adlı çalışmada 2017-2018 yılları arasında Diyarbakır Aile Mahkemelerinin hakkında karar verdiği 2097 dava dosyası incelenerek yoksulluk-tedbir ve iştirak nafakası konusunda kapsamlı bir inceleme yapılmıştır.

Kaleme alınan bu raporun, yoksulluk nafakası tartışmalarına işlevsel bir kaynak olmasını ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanıncaya kadar kadınların yoksulluk nafakasına dokunulmamasına vesile olmasını dilerim.

Bu raporlama çalışmasına sunuş yazısı ile destek veren Dicle Üniversitesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Filiz Yavuz İpekyüz'e, rapor verilerinin düzenlenmesine ve grafik çalışmasına katkı sunan Mardin Artuklu Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Vasfiye Bayram Değer Dr. Öğr. Üyesi Sema Çiftçi'ye, araştırma sorularının hazırlanmasına katkı sunan Prof Dr. Melek Göregenli, Av. Nadide Kurul ve Av. Hatice Demir'e, raporun yazımını yapan Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi Başkanı Av. Aslı Pasinli ve merkez yürütme kurulu üyesi Av. Hatice Demir'e ve araştırma verilerinin oluşmasına destek veren merkezimize üye avukatlar Elif Tirenç, İpek Ulaş, Sıla Talay, Diren Elif Vurgun, İrem Yıldız, Gamze Yalçın, Çiğdem Sevimli, Şeyma Onur, Meltem Bayrak, Ezgi Dinçer, Semra Balyan, Nadide Kurul, Merva Demircan, Helin Çapan, Özlem Okan, Berdel Barlık, Müjde Günden, Meral Araç'a ve bu konuda kamuoyu farkındalığını artırmaya dair tartışmalara katkı sunan tüm kadın örgütlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkez'inin her daim büyük bir özveri, cesaret ve disiplinle ortaya koyduğu çalışmalar için bütün merkez üyelerine tekrar teşekkürü borç bilirim.

Tamamı gönüllü katkılar ile oluşan bu raporlama çalışmasının amacına ulaşması dileğiyle...

BAŞLARKEN

Diyarbakır Barosu Başkanlığı'na bağlı olarak 1996 yılında "Kadın ve Çocuk Komisyonu" adıyla kurulan merkezimiz 2000 yılından itibaren "Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi (KHDUM)" olarak çalışmalarını sürdürmektedir. KHDUM çalışmalarının temel dayanağını, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) ve benzeri uluslararası belgeler ile 6284 sayılı yasa gibi ulusal düzenlemeler oluşturmaktadır.

Merkezimiz, Avukatlık Kanununun 76. maddesi ve devamında tanımlandığı şekilde, bilgilendirme ve hukuki yardım yoluyla; İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı yasa ile tanımlanan fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve benzeri her türlü şiddete maruz kalan veya kalma tehdidi altında bulunan ve ekonomik güçlük yaşayan kadınların insan haklarının korunması ve hak arama özgürlüklerinin en üst düzeyde yaşama geçirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bunun yanı sıra Merkez, mesleki, kurumsal ve uygulamaya yönelik çalışmalar ve araştırmalar yapmak, bunları yayınlamak, kampanya düzenlemek, raporlama çalışmaları yapmak, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak, ortak etkinliklerpanel-konferans düzenlemek ve yapılan çalışmaların medyaya ve ilgililere duyurulmasını sağlamak gibi faaliyetleri de sürdürmektedir.

Diyarbakır Barosu KHDUM, kurulduğu günden beri kadına yönelik her türlü şiddet biçimleriyle mücadele etmekte ve kadınlara karşı işlenen cinsiyetçi suçların cezasız kalmaması için yargılama süreçlerinde mağdur/müştekinin yanında yer alarak faillerin cezalandırılmasını, hukuksal önlemlerin alınmasını ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını da desteklemektedir.

Diyarbakır Barosu KHDUM, çalışmalarını gönüllülük ve dayanışmayı esas alan bir anlayış ile kadın mücadelesinin birikimi ve ilkeleriyle sürdürmektedir. Mahkeme Kararları Işığında Nafaka Araştırması isimli bu çalışma, Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezine üye olan avukatların gönüllü katkıları ile hazırlanmıştır.

RAPORUN AMACI VE KAPSAMI

Diyarbakır Barosu KHDUM olarak bu araştırmayı yapmaktaki amacımız; kamuoyuna yansıyan yoksulluk nafakası tartışmalarının somut verilerini paylaşarak, kadınların evlilik sürecinde hem ev içi emek ve bakım emeği ile sömürüldükleri hem de şiddete maruz kaldıkları gerçekliği karşısında; tekil ve sansasyonel örneklerle yürütülen yoksulluk nafakası tartışmalarının konuyu özünden uzaklaştırdığını göstermek, kadınların boşanma ve nafaka davalarındaki süreçlerinde yaşadıkları zorluklar hakkında bilgi edinmek, gerçek nafaka miktarları konusundaki rakamsal verilere ulaşmak ve bu bilgi işiğında tartışmaların kamuoyunda sağlıklı yürütülmesine katkı sağlayarak kadınların kazanımlarına yönelik saldırıların temelsiz olduğunu vurgulamaktadır. Zira kamuoyuna yansıyan yoksulluk nafakası ile ilgili mevcut tartışmalar kadın yoksulluğu verilerinden azade tekil ve istisnai rnelere dayandırılmaktadır.

Bu araştırma Diyarbakır Barosu KHDUM yesi kadın avukatlar tarafından gönüllülük esasına dayanılarak yapılmıştır. Araştırma için karar inceleme sürecinde; önce araştırmanın amacı, kapsamı ve metodu hakkında bilgi verilmiş, ulaşılan kararların kişisel olmayan verilerinin kaydedilip paylaşılması istenmiştir.

Ulaşılmak istenen veriler için bir soru formu oluşturulmuştur. Bu araştırma ile 2017-2018 yıllarına ait iki yıl içinde Diyarbakır ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosya incelenerek yoksulluk nafakası, tedbir nafakası ve iştirak nafakası konusunda güncel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. 2097 dosyanın gerekli kararları üzerinde yapmış olduğumuz incelemede; 1897 adet dosya türünün 'boşanma ve ferileri', 'nafaka', 'nafakanın artırılması' ve 'nafakanın azaltılmasına dair olduğunun tespiti yapılmıştır.

Çalışmada davaların özelliği ve gizliliği gereği kişisel bilgiler gizli tutularak sadece rakamsal veriler çıkarılmıştır. Ulaştığımız sonuçlar yoksulluk nafakası tartışmalarının somut verilerini sunduğundan, nafakanın sınırlandırılması tartışmalarının ne kadar gerçeklikten uzak ve sansasyonel açıklamalar ile yürütüldüğünü de gözler önüne sermektedir. Bu araştırmada yoksulluk nafakası ile birlikte, tedbir nafakası ve iştirak nafakası da raporlamaya dahil edilerek kapsamlı bir nafaka incelemesi yapılmıştır.

SUNUŞ

Dr.Öğr.Üyesi Filiz YAVUZ İPEKYÜZ

Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, 4721 sayılı Medeni Kanununun 175. Maddesinde düzenlenmiştir. TMK 175. Madde; **“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”** şeklindedir. Yasa metninde yer alan “süresiz olarak” ibaresi, 2011 yılında (Aile Mahkemesi sıfatıyla) Kestel Asliye Mahkemesi tarafından da anayasaya aykırılık gerekçesiyle iptali istenmiş olup, Anayasa Mahkemesi tarafından; itiraz konusu kuralın boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek eşi korumak için getirildiği ve diğer eşin koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi yükümlülüğünü düzenlediğini ve bu yükümlülüğün de sosyal hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğu vurgulanmış ve talep reddedilmiştir.

İtiraz konusu “süresiz olarak” ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman, ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 175’inci maddesinde “süresiz olarak” ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin, diğer eş tarafından, şartları bulunduğu

sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.

Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakası ile boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakası yine Kanununun 176. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, “nafaka alacaklısının evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden; alacaklının evlenmeden haysiyetsiz yaşam sürmesi, nafaka yükümlüsünün ödeme gücünü tamamen yitirmesi durumlarında ise mahkeme kararıyla ortadan kalkmaktadır.

Nafaka Sınırlandırılmaz

Öncelikle ifade etmek gerekir ki; nafaka tartışması kamuoyunun önüne nafaka mağdurlarının olduğu iddiası üzerinden getirilmiş olup, tekil örnekler üzerinden mağduriyetler yasal düzenleme talebinin dayanağı olarak ileri sürülmüştür. Tekil olarak ifade edilen örnekler ise, birkaç günlük evlilikten kaynaklı ömür boyu nafaka ödemeye yöneliktir. Nafaka dosyalarının ne kadarı bu durumdadır, kaç kişi bu şekilde nafaka ödemektedir bilinmemektedir. İleri sürülen mağduriyetlere ilişkin hiçbir bilimsel ölçüt, araştırma veya veri sunulabilmiş değildir. Bu tür verilerin ve araştırmaların

mevcut olmadığı da yetkililer tarafından dile getirilmektedir. Tanımı, sayısı, oranı belirsiz bir mağdur erkekler iddiası üzerinden yasal değişiklik girişimi son derece sakıncalıdır. Kaldı ki sınırlı sayıda mağduriyet olsa bile, her türlü eşitsizlik ve cinsiyetçi politikalar altında yoksulluk ile hayatlarını sürdürmek durumunda kalan kadınların yaşamış olduğu tablonun dikkate alınması gereklidir. Diyarbakır Barosu olarak ilimizde görülen boşanma ve nafaka davalarının aşağıda değerlendireceğimiz istatistik verilerine dayanarak nafakanın süreli hale getirilmesine karşı olduğumuzu belirtmek isteriz.

İstatistiki Veriler Ve Değerlendirme

2017-2018 yılları arasında Diyarbakır Adliyesinde 2097 boşanma davası görülmüş; davaların 1380 tanesinde kadınlar davacı taraf, 626'sında erkekler davacı taraf olmuştur. Bu verilere göre kadınlar erkeklere göre iki kat daha davacı taraf olarak boşanma talebinde bulunabilmiştir. Boşanma sebeplerinin büyük çoğunluğu ise evlilik birliğinin temelden sarsılması ve şiddetli geçimsizliktir.

Toplam 2039 davanın 542'sinde taraflardan biri nafaka talep ederken, 843 davada nafaka istenmemiş, 654 davada talep olup olmadığı tespit edilememiştir. Nafaka talep edilen 542 davanın 241'i yoksulluk ile ilgiliyken diğerleri tedbir ve iştirak nafakalarıdır. Kadınlar için karar verilen 327 nafaka kararının sadece 3 tanesi 3000 bin lira ve üzerindeyken 277'si aylık 1000 lira ve altı olarak belirlenmiştir. İstatistikler, her boşanma davasında nafaka bağlandığını ve nafakaların

kamuoyunda sansasyon yaratan birkaç davadaki gibi yüksek miktarlarda olduğu iddiasını çürütmektedir. Verileri paylaşılan davaların görüldüğü 2017-2018 yılları arasında asgari ücret 701 liradan 1603 liraya, açlık sınırı 958 liradan 1893 liraya, yoksulluk sınırı 3000 liradan 6000 liraya yükselmiştir. Belirlenen nafaka miktarları bu yıllar arasındaki yoksulluk sınırının ve hatta açlık sınırının çok altındadır. Davaların hepsinin 2017 yılına ait olduğunu varsaydığımızda dahi davaların %99'unda yoksulluk sınırının altında, %84'ünde açlık sınırının altında ücretler belirlenmiştir.

Baromuzun elindeki kayıtlar, yoksulluk nafakasının zenginleşme sağlamadığını kanıtlar niteliktedir.

Velayet için açılan 1020 davanın 758'inde çocukların velayeti tamamıyla anneye verilirken, sadece 174 davada bütün çocukların velayeti babaya verilmiştir. Çocukların bakımı, velayet kararlarına göre yine annenin üzerinde kalmıştır. Çocuklar için bağlanan 368 nafakanın ise sadece 1 tanesi 3000 lira üzerinde (aylık 4000 lira) belirlenmiştir. Dava sonucu kesinleştirilen nafakaların ödenmesinde yaşanan sorunlara ayrıca dikkat çekmek gerekmektedir.

Nafaka hakkı kazanan pek çok kişi, mahkeme kararına rağmen düzenli ödeme alamayarak mağdur edilmektedir. Nafakada düzenleme yapılacaksa öncelikle bu konudaki mağduriyet giderilmelidir.

Ayrıca nafaka talebinde bulunulan 56 davada mahkeme ret kararı vermiştir. Dava ve karşı davanın kanıtlanmamış olması, davalının ekonomik durumunun kötü olması, delil yokluğu, resmi nikah olmaması, kadının eşyle birlikte

yaşamamasında haklı gerekçe tespit edilmemiş olması, zaman aşımı ve davanın geri çekilmesi gibi sebepler gerekçe gösterilmiştir.

Dava istatistiklerinden çıkan sonuç, nafakanın sınırlandırılmasını talep eden kesimlerin; maddi gücü yerinde olmasa da nafaka vermek zorunda bırakıldıkları, koşulsuz şartsız her boşanan kadına nafaka verildiği, boşanma davalarında haksız taraf kadın dahi olsa yine nafaka aldığı gibi asılsız iddiaları çürütmektedir.

Nafakanın sınırlandırılmasını talep edenlerin bir diğer asılsız iddiası ise Türkiye dışında başka ülkelerde sınırsız nafaka uygulamasının olmamasıdır. Oysaki Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve ABD'de süresiz nafaka ödenmektedir. Ayrıca refah düzeyi, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın istihdamı gibi konularda Türkiye'den çok daha ileride olan ülkelerin nafaka sistemi ile Türkiye'nin sistemini kıyaslamak veya diğer alanlarda denklik sağlamadan nafaka düzenlemesini değiştirmek, ülkenin toplumsal ihtiyaçlarına uygun olmayacaktır.

Örneğin, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) yaptığı bir araştırmaya göre 0 ile 2 yaş arası erken çocukluk eğitimi ve bakımı için kreş ve anaokulu benzeri kurumlara kayıt oranı Türkiye'de yüzde 1'in altındadır. Bu oran Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden Belçika ve Danimarka'da ise yüzde 60'ın üzerinde bulunmaktadır. Türkiye, OECD ülkeleri arasında kreşe kayıt oranında son sırada yer almaktadır. OECD'nin çoğunluğu 2018 verilerine dayanan araştırmasında; Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı (Early Childhood Education and Care ECEC) ile ilgili oranlarda Türkiye'nin diğer AB

ülkelerine kıyaslandığında oldukça geride olduğu gözlemlenmektedir. OECD ülkelerinde 0-2 yaş arası çocukların okula gitme oranı ortalama yüzde 33 olurken, bu rakamın Danimarka, İzlanda, Norveç ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde yüzde 50'nin üzerinde olduğu göze çarpmaktadır. Batı ve Kuzey Avrupa'da refah seviyesinin ve eğitim düzeyinin yüksek olduğu Benelüks ülkeleri Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'da bu oran ortalama yüzde 55 seviyesindedir. Avrupa'da küçük çocukların kreş benzeri okullara kayıt oranının en düşük olduğu ülkeler Doğu Avrupa ve Balkanlar'da görülmekte; Rusya, Romanya, Macaristan ve Bulgaristan gibi ülkelerde bu oran yüzde 20 seviyelerindedir. Polonya ve Yunanistan'da bu oran yüzde 10 ila 20 seviyesindeyken; Çekya ve Slovakya'da yüzde 10'un altında görülmektedir. Çocuk bakımının annenin üzerine kaldığını, boşanma davalarında özellikle küçük yaştaki çocukların velayetinin çoğu zaman anneye verildiğini göz önüne aldığımızda, kreşe gönderme oranının bu derece düşük olmasının kadınların çalışma hayatından uzak kalmasına ve ekonomik açıdan desteğe muhtaç duruma düşmelerine neden olacağını söyleyebiliriz. Kreşe göndermede listenin en üst sıralarında yer alan Belçika ile Türkiye'nin nafaka sistemini karşılaştırmak sağlıklı sonuç üretmeyecektir. Türkiye, kadın istihdamı konusunda da kötü bir sınav vermektedir. TÜİK'in verilerine göre 2018 yılında 15-64 yaş aralığında erkeklerin %69,5'i istihdam edilirken bu oran kadınlarda %32,6'da kalmıştır. Çalışan kadınların büyük çoğunluğu yüksek eğitimlilerden oluşurken, alt kademe eğitimlilerde erkeklerin istihdam oranı daha yüksektir. Eğitimli/ eğitimsiz olma durumları kadınların işgücüne

katılımında engel teşkil ederken, erkekler daha avantajlı konumda bulunmaktadır. Ayrıca kayıt dışı çalışan kadınların oranı da erkeklere göre daha yüksektir. Tarımda çalışan kadınların %97'si, tarım dışı alanda çalışanların ise %24'ü kayıt dışı çalışmaya devam etmekte ve sosyal güvenceden yoksun kalmaktadır. Görünmez ev içi emek (her ne kadar mal rejimlerinin tasfiyesinde alacak hakkına esas teşkil etse de) çocuk-hasta-yaşlı bakımı üzerine yıkılan, iş hayatında erkeklerle eşit fırsat bulamayan kadınlar bir yandan da erkek şiddeti ile mücadele etmektedir. Kadınların boşanma taleplerinin birçoğunda, gördükleri fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet, temel sebebi oluşturmaktadır. Nafaka talep etmek bir yana pek çok kadın eski eşinden şiddet tehdidi aldığı için koruma talep etmekte, sığınma evlerine yerleşmektedir. Devlet, tehdit altında olan kadınları korumakta yetersiz kalmakta, her sene onlarca kadın koruma talepleri kabul edilmediği için erkekler tarafından öldürülmektedir.

İstanbul Sözleşmesi

Türkiye tarafı ve ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi uyarınca kadına yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik, aile içi, her türlü şiddeti önlemekle ve önlemeye yönelik yasaları yapmak ve uygulamakla yükümlüdür. Nafaka hakkının sınırlandırılması, kadınların maruz kaldığı ekonomik şiddet ve bağımlılığı arttıracığı için hem İstanbul Sözleşmesine hem de Anayasa'ya aykırıdır. Anayasa'nın 90'ıncı maddesine göre Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler normlar hiyerarşisinde ulusal kanunlara göre üstündür. Bu veriler ışığında nafaka konusunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığını, yapılacak düzenlemenin Anayasa'ya aykırılık teşkil edeceğini belirtmek istiyoruz.

SUNUŞ İÇİN KAYNAKÇA

Kerem Congar, 28 Temmuz 2019 Tarihli Euro News İnternet Sitesi Haberi, <https://tr.euronews.com/2019/07/28/turkiye-cocuklari-krese-gonderme-oraninda-son-sirada>

Sefa Çobanoğlu, "Uluslararası Antlaşmalar Normlar Hiyerarşisinin Neresinde?", Akademik Paradigma İnternet Sitesi, 2018, <https://www.akademikparadigma.com.ulustararasi-antlasmalar-normlar-hiyerarşisinin-neresinde>

19 Mart Tarihli Türkiye'sinde Kadın Olmak Çok Zor Haberi, Eşitlik Adalet Kadın Platformu İnternet Sitesi, <http://esitlikadaletkadın.org/2019-turkiyesinde-kadin-olmak-cok-zor>,

26.06.2012 tarihli 28335 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı, <http://kararlariyeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b448e-8ea0-1c645f3a4b73?excludeGereke=False&wordsOnly=Fa> İse

I. NAFKA TARTIŞMALARI VE NAFAKAYA İLİŞKİN YASAL MEVZUAT VE DÜZENLEMELER

Tarihçe:

Nafaka kavramı, dini, ahlaki ve sosyal düşüncelerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç içerisinde farklı toplumlarda ve kültürlerde meydana gelen değişimlerle ve gelişmelerle bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Hatice Perkaş, kapsamlı bir şekilde sunduğu 2008 tarihli Boşanmada Yoksulluk Nafakası adlı yüksek lisans tezinde, nafakanın tarihçesini çeşitli kaynaklardan örneklerle açıklamıştır. Perkaş'a göre, "tarihsel süreç içerisinde dayanağını oluşturan kavramlardaki değişiklik ve gelişmelere bağlı olarak toplumdan topluma da farklılıklar gösteren"; "zaman içerisinde devlet yapılarının sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak muhtaç kişilere yardım kavramı, sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak düşünülmüş ve bu kavramın parçası olan nafaka hükmü yasal düzenlemelere konu yapılarak hukuki bir mükellefiyet vasfını kazanmıştır."¹ Bölümün devamında, nafakanın tarihçesi konusu İsmail Doğanay'ın ve Halil Cin'in Eski Atina ve İslam Hukukuna dair aşağıda sunulan alıntlarıyla derinleştirilmiştir:

"Eski Atina hukukunda babanın kendi meşru çocukları üzerinde velayet hakkı, mutlak bir hakimiyetten ziyade bir himaye mahiyetinde idi. Çocuklar, babalarına bakmakla yükümlüydüler. Ancak bu yükümlülük, çocuğun meşru olmasına ve babanın bir sanat öğretmesine bağlıydı.

Eski Atina'da karı kocanın boşanması mümkün olup karının hiçbir kabahatinin olmadığı durumlarda ise koca nafaka ödemekleyükümlü idi".²

"İslam Hukukunda ise; kadın tam fiil ehliyetine sahip, şahsi malları üzerinde mutlak tasarruf hakkı olan, medeni hakları iktisap ve borçları iltizam edebilen bir süjededir ve koca, karısının ve karısından doğmuş çocuklarının nafakasının temin etmekle yükümlüdür. Aynı zamanda kadın kocasından mehir isteyebilir ve istemi yerine getirmek koca için zorunludur."³

Roma Hukukunda ise "Code of Justinien"de hisimler arasında nafaka yükümlülüğü düzenlemesi yapılarak gündeme gelen nafaka, Osmanlıca-Türkçe Sözlük'e göre "geçinebilmek için gerekli para, zahire ve yetimlere verilen geçim parası" anlamına gelmekle birlikte Osmanlı'da -Mecelle-i Ahkamı Adliye' de nafakaya ilişkin hüküm olmadığından fıkıh kitabı ile ele alınmış ve ilk olarak 1917 yılında yayınlanan Meşihat-i İslamiye'de sadece nafakayla ilgili sorunlarda uygulanmak üzere 634 maddelik "El-Cüz'ü ewel El Ahkamuş Şer'iye Fil Ahvali şahsiye Kitabun-Nafakat" yayınlanmış ve nafaka sorunlarında buradaki hükümler uygulanmıştır. Türkiye'de 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak TBMM'de kabul edilen ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe konulan 743 sayılı Medeni Kanun 1926 yılında

1 - Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yüksek Lisans Tezi (Ankara: Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.4.

2 - (İsmail Doğanay, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları, s. 10-11) akt. Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yüksek Lisans Tezi (Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008).

3 - (Halil Cin, Tarih Boyunca Kadının Hukuki Statüsü Açısından Türk Kadınının Durumuna Kısa Bir Bakış, s.3) akt. Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yüksek Lisans Tezi (Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008).

yürürlüğe girmesinden önce ihtilafların ve uyuşmazlıkların çözümünde Mecelle-i Ahkamı Adliye hükümleri uygulanmaktaydı. Ancak, Mecelle’de nafakaya ilişkin herhangi bir hüküm mevcut olmadığından bu konudaki uyuşmazlıklarda 1917 yılına kadar fıkıh prensiplerine göre çözümler bulunmaktaydı. 1917 yılında ise nafakaya ilişkin dava ve ihtilaflarda uygulanmak üzere “Kitabül Nafakat” hazırlanmış ve İsviçre’den iktisap edilen Medeni Kanunu 1926 yılında yürürlüğe girene kadar nafakaya dair ihtilaflarda bu hükümlere göre karar verilmiştir.⁴

1926 Tarihli Medeni Kanun’un 144. Maddesi hükmüne göre;

“Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesinde büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi, kudreti ile mütenasip bir surette 1 sene müddetle nafaka itasına mahkum edilebilir.”.

Bununla birlikte söz konusu maddede yer alan 1 yıllık sürenin büyük mağduriyetlere yol açması nedeniyle, madde 04.05.1988 tarihinde yapılan değişiklikle:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğeri eşten, mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir, ancak erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta olması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

halini almış ve yoksulluk nafakası süresiz hale getirilmiştir. Sonrasında 22.11.2001 tarihinde kabul edilerek 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda nafaka, kadın-erkek eşitliği esas alınarak TMK 175. Madde de yine süresiz olarak düzenlenmiştir:

Bu maddeye göre;

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğeri taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”.

Görüldüğü üzere nafaka hususunun kendi başına köklü bir tarihi bulunmaktadır ve kadına nafaka hakkının tanınması öncelikle kadının bir hak süjesi, bir birey olarak kabulünü gerektirmiştir.

Türkiye’deki Güncel Tartışmalar :

Süresiz nafaka tartışmaları, ilk olarak Bursa Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi’nin (Aile Mahkemesi sıfatıyla) 2011 yılında Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru ile gündemimize gelmiştir. Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi, Türk Medeni Kanununda yer alan “süresiz olarak” ibaresinin Anayasa’nın 2, 10 ve 41. maddelerine aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi’ne başvuruya konu edilen dosyadaki nafaka miktarı ise 250 TL’dir. Anayasa Mahkemesi bu başvuru üzerine 2012 yılında verdiği kararda; “Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür” diyerek, yoksulluk nafakasını evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün devamı olarak nitelendirmiş ve Anayasa’ya uygun bulmuştur.⁵

2016 yılında TBMM bünyesinde kurulan ve tam adı “Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla

4 - (İsmail Doğanay, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları, s. 8) akt. Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yüksek Lisans Tezi (Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008).

5 - 26.06.2012 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu” olan ve kamuoyunda kısaca “Boşanma Komisyonu” olarak bilinen komisyon, yoksulluk nafakasının orantısız bir ceza haline geldiğini belirtilerek yoksulluk nafakasının süre ile sınırlandırılması gerektiği yönünde öneride bulunmuştur. Boşanma Komisyonunun kuruluş amacı, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurların ortaya çıkarılması, boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi olarak belirtilmektedir. Boşanma Komisyonu Raporunda; ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere ve İsviçre gibi gelişmiş ülkelerdeki düzenleme ve uygulamalara yer verilerek yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesinin, ödemeyi yapan taraf için orantısız bir ceza haline geldiği ve kadının güçlendirilmesini engellediği belirtilerek, bu durum “bir sorun” olarak nitelendirilmiş ve yoksulluk nafakasının süre ile sınırlandırılması gerektiği ifade edilmiştir. Komisyon, yeni bir düzenleme yapılarak yoksulluk nafakasının süresi için bir üst sınır belirlenmesini ve yoksulluk nafakası alan eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının, bir fon oluşturularak; bu fondan karşılanmasını önermiştir.6

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Adalet Bakanlığının “Gündem Tartışmaları” kapsamında 10 Ekim 2018 tarihinde ortak gerçekleştirdiği “Nafaka Çalıştayı”nda da yoksulluk nafakasına ilişkin değerlendirmeler yapılmaya devam edilmiştir. Boşanma Komisyonu başkanı Ayşe Keşir, açılış konuşmalarının ardından çalıştayda yaptığı konuşmada, komisyon çalışmaları sırasında hakimin verdiği “süresiz” nafakanın üç boşanma türünde mağduriyetlere yol açtığının iddia edildiğini belirtmiştir:

“Birincisi, nikah olmasına rağmen fiili birlikteliğin gerçekleşmediği durumlardaki boşanma, ikincisi 3-6 aylık gibi kısa süreli evlilikler sonucu gerçekleşen boşanma, üçüncüsü eşit kusur durumunda gerçekleşen boşanma”. 7

Keşir’e göre bu durumlarda süresiz nafaka yükümlüsü olmak mağduriyete sebep olmakla birlikte hakkaniyete de uygun düşmemektedir. 10 Ekim 2018 tarihinde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde “Gündem Buluşmaları: Nafaka Sistemi” konulu bir program açılışı gerçekleştirilmiştir. Bu açılışta Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt, yaptığı konuşmada paydaşları olan Adalet Bakanlığının desteği ile nafaka sistemini ele alacaklarını, bu konuda güncelleme yaparak daha adil bir kimlik kazanmasına katkı sunacaklarını ifade etmiştir.8

Yine Bakan Zehra Zümrüt, 16 Ekim 2020 tarihinde açıklamalarına şöyle devam etmiştir;

“Nafaka konusunda takdir yetkisinin hakimde olması, nafaka süresinin de minimum 2 ya da 3 yıl olması tartışılabilir. Çünkü evlilik kurulmuş ve boşandıktan sonra bir atlatma süreci var. Kimsenin mağdur olmasını istemiyoruz, hak temelli adaletten yana bakıyoruz. Görüşümüz bu uygulamanın minimum sınır dikkate alınarak hakimin takdir yetkisinde olmasıdır.”. 9

Bu durum, nafaka konusunda zaman zaman kamuoyunun nabzını ölçtüklerini ve nafakaya süre sınırı getirilmesi konusunda arayışlarının devam ettiğini göstermektedir. 11.11.2020 tarihinde Adalet Bakanı Abdulhamit Gül bakanlığının 2021 bütçesinin görüşüldüğü TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda milletvekillerinin sorularını yanıtlarken nafakaya yönelik çalışmaya ilişkin sorulara verdiği cevapta şöyle demiştir:

6 - Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 83,373, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>

7 - Çalıştay Özeti <http://www.hazardernegi.org/gundem-tartismalari-nafaka-sistemicalistay>

8 - 10 Ekim 2018 tarihli haber, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/gundem-bulusmalari-nafaka-sistem-programi-bakanimiz-selcuk-ve-adalet-bakan%C4%B1-gul-katilimlariyla-yapildi>.

9 - 16 Ekim 2020 Tarihli Emlak Jet İnternet Sitesi Haber, <https://www.emlak365.com/ekonomi/aile-ve-calisma-bakani-selcuk-tan-suresiz-nafaka-nafakanin-h37240.html>

“...Nafaka konusunda bir değişiklik olacaksa yasal bir düzenleme gerekiyor. Bunun yeri de Meclistir. Bakanlığımızın şu kadar yıl olsun diye bir düşüncesi asla yok. Bu konuda her kesimin farklı görüşleri var. Bunların hepsi değerlendiriliyor. Kimin hangi kanaati, düşüncesi var. Teknik çalışma yapılıyor ama ne olursa olsun bu konuda kadınların aleyhine hiçbir faaliyetin, hiçbir adımın hükümet, parti ve bakanlık olarak destekçisi olamayız...”¹⁰

Gelinen aşamada, 2011 yılında Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi'nin nafakanın süresiz olmasının Anayasa'ya aykırı olduğundan bahisle Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuru ve bu başvurunun reddi, devamında 2016 yılında Boşanma Komisyonu raporu, 2018 yılında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Adalet Bakanlığının gerçekleştirdiği Nafaka Çalıştayı, Bakanlığın programları ile sonrasındaki açıklamalar ve 2020 yılında Adalet Bakanının görüşleri birlikte değerlendirildiğinde, yoksulluk nafakasına ilişkin tartışmaların devam edeceği anlaşılmaktadır. Tüm bu tartışmalar iki ana eksende toplanmıştır; yoksulluk nafakasına süre sınırı getirilmesini önerenler ve yoksulluk nafakasına süre sınırına karşı çıkanlar.

Yoksulluk Nafakasına Süre Sınırı Getirilmesini Önerenler:

TMK m.175'te yer alan yoksulluk nafakasına süre sınırı getirilmesini önerenler burada; yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı, gelir durumu, şiddetin süresi ve ağırlığı, kusur oranı vb. kriterlerin esas alınması gerektiğini dile getirmektedir. Söz konusu önerinin mevcut kanuna göre mümkün olduğunu belirten ve halihazırda Yargıtay İçtihatlarıyla bunun

mümkün olabileceğini savunanlar da bulunmaktadır. Yoksulluk nafakasına süre sınırı konusunda açıklama yapanlardan birisi de boşanma davalarının temyiz incelemesini yapan Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Ömer Uğur Gençcan'dır. 16 Şubat 2019 tarihinde basında yer alan haberlere göre; Hakim Gençcan, Karabük Barosu'nun düzenlediği toplantıya davet edildiğinde yaptığı açıklamalarda eşit kusur hallerinde ömür boyu yoksulluk nafakası verilmesinin doğru olmadığını şu sözlerle belirtmiştir:

“Siz erkeklerin 80 senelik kazanılmış hakkını aldınız elinden. Ben hakimim, ben doğruyu söyleyeceğim. Ben vicdanıma göre karar vereceğim. Bayram değil seyran değil, süresize çevirdiler. Şimdi şefkatle bazı bildirileri yayınlayanlar var; ‘Süresiz olduğu doğru değil’. Sanki biz kandırıyoruz! Süresiz olmadığı hal tabii ki var. ‘Adam ölünce alamıyor.’ Tabii ki alamayacaksınız. Rahmetlinin mirasçıları sana mı verecek? Bak gördün mü, süreli işte... ‘Ölünce bitiyor.’ E tabii ki bitecek canım... ‘Yeniden evlenince bitiyor.’ E tabii ki bitecek. Sen elin adamıyla evlen, ben de sana ödemeye devam edeyim... Sen elin adamıyla gayrı meşru yaşa, ben de sana her akşam içki paranı göndereyim... Var mı böyle bir şey? Bunları örnekleyerek ‘Bu sürelidir’ denilir mi ya. Tabii ki bitecek bu haller. Bu hale düşmezse, kocan ölmezse, kötü yola düşmezsen, evlenmezsen ölene kadar alıyorsun. Ben 1988'den bu yana bu nafakanın süresiz olmasını içime sindiremedim. Ben yatmışım biriyle sen de yatmışsın biriyle. Ben sana bir ömür boyu nafaka... Ben tükürdüm sen tükürdün. Bir ömür boyu nafaka. Böyle bir şey mi olur?”¹¹

10 - 11 Kasım 2020 tarihli Sputnik İnternet Sitesi Haberi, <https://sptkne.ws/Er9X>

11 - Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği Bildirisi, <https://www.kadinininsanhaklari.org/kadinlarin-nafaka-hakini-yok-sayan-yargitay-2-hukuk-dairesi-baskani-omer-ugur-gencan-derhal-istifa-etmelidir-etmiyorsa-gorevden-alinmalidir>

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı'nın sarf ettiği bu sözler büyük tartışmalara yol açmış, bu sözler nedeniyle hakimlerin tarafsız olması ilkesi gündeme gelmiş ve Gençcan, pozisyonu nedeniyle eleştirilmiştir. Zira Gençcan, bu görüşlerini alenen ifade ederken Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı sıfatıyla aile mahkemelerinde karara bağlanan boşanma ve nafaka davalarının yargıtay önündeki temyiz incelemelerini yapma görevine devam etmekteydi ve hala bu görevi sürdürmektedir. Bunun, kuşkusuz hem toplumsal alanda hem de yargı uygulayıcıları açısından bazı kaçınılmaz sonuçları vardır. Bu bakış açısının, aile mahkemelerinde görev yapan ve nafaka konusunda karar veren hakimlerin kararlarını etkileyebileceği açıktır. Diğer taraftan aynı bakış açısı, nafaka talep edenlerin hak arama mücadelesini sekteye uğratabilecek ve adaletin tesisine olan inançlarını zedeleyebilecek niteliktedir. Gençcan'ın açıklamaları cinsiyetçi olup açıkça kadınları hedef almaktadır. Söz konusu sözleri sarf edenin yargı alanında bir otorite olduğu gözetildiğinde; kanunu bildiği ve bu alandaki tüm hukuki düzenlemelere vakıf olduğu açıktır. Ancak buna rağmen sarf ettiği sansasyonel sözlerle hakikati çarpıtmıştır.

Yoksulluk Nafakasında Süre Sınırına Karşı Çıkanlar:

Süre sınırı karşısında ses yükselten kadın örgütleri ve barolar tarafından, nafaka tartışmalarının toplum gerçeğinden uzak argümanlar ile yapılmasının ve bu bağlamda soyut, dayanaktan yoksun ve gerçeği yansıtmayan verilerle dile getirilen öneriler sunulmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştireceği ifade edilmiştir. Hali hazırda mevcut kanuna göre tarafların koşulları

değiştirdiği takdirde nafakanın kaldırılması davası açabilmenin önünde yasal bir engel olmadığı; yapılan bu tartışmaların arkasındaki gerçeklikte, nafaka miktarlarınının 100-300 TL gibi oldukça cüzi miktarlara tekabül ettiği, yıllarca ev içinde ücretsiz emek sarf eden kadınların çalışma hayatına katılmadığı ve böyle bir düzenlemenin kadınların alacağı boşanma kararını zorlaştıracacağı belirtilmiştir. Zira bu tartışmalarda mahkeme kararına rağmen tahsil edilemeyen nafakalar gündeme gelmiş ve asıl çözülmesi gereken sorunun bu olduğu ifade edilmiştir. Kadınların güçlendirilmesine dair politikalar üretilmediği müddetçe nafakaya süre sınırı getirilmesi talebine dair yapılan tartışmaların, asıl sorunları görmezden gelmeye yönelik olduğu açıktır. Bu kapsamda baroların kadın hakları merkezleri nafaka konulu çalıştaylar gerçekleştirmiştir. Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi, Trabzon Barosu Kadın Hakları Merkezi ve TÜBAKKOM (Türkiye Barolar Birliği Kadın Komisyonu) yoksulluk nafakasına dair çalıştaylar düzenlemiştir. Bu raporun hazırlanması sürecinde de, belirtilen çalıştayların sonuç bildirgelerinden faydalanılmıştır. Bilindiği üzere nafaka, boşanma davasından önce, boşanma davası sırasında veya boşanma davasının sona ermesinden sonra maddi olarak zorluğa düşen veya düşecek olan tarafa, diğer tarafça aylık olarak ödenmesi gereken paraya denir. Türk Medeni Kanunu'nda beş çeşit nafaka düzenlemesi vardır. Bunlar; tedbir nafakası, iştirak nafakası, yoksulluk nafakası, bakım nafakası ve yardım nafakasıdır.

Çalışmanın devamında, amacı ve kapsamına uygunluğu bakımından tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası incelenecektir.

A - Yoksulluk Nafkasına İlişkin Tartışmalar

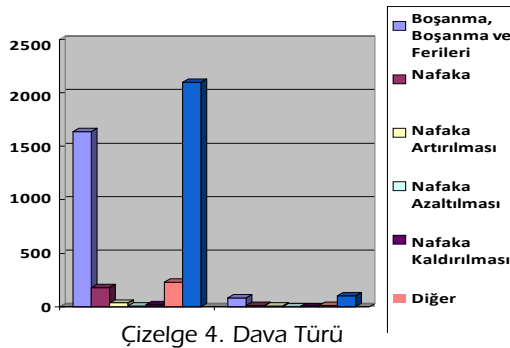
Bilindiği üzere nafaka tartışmaları, kamuoyunun gündemine 2011 yılında Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi'nin nafakanın süresiz olmasının Anayasa'ya aykırı olduğundan bahisle Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru ve bu başvurunun reddi, devamında 2016 yılında Boşanma Komisyonu raporu ve bunun üzerinden "nafaka mağduru erkekler" olduğu iddiası ile getirilmiştir. Kısa süren evlilikten kaynaklı süresiz nafakaya karar verilmesi veya toplumun geneline oranla çok yüksek gelire sahip erkeklerin ödediği nafaka miktarlarına yönelik tekil örnekler üzerinden gündeme getirilen "mağduriyetler" yasal düzenleme talebinin dayanağı olarak ileri sürülmektedir. Oysa bu tartışmayı yürütenler, erkeğin ekonomik gelirini dikkate almamakta, tarafların birlikte yaşam sürdürdükleri yaşam standartlarını göz ardı etmekte; nafaka dosyalarının hangi oranda bu durumda olduğunu ve kaç kişinin bu şekilde nafaka ödediğini sorgulamamaktadır. İleri sürülen mağduriyetlere ilişkin hiçbir bilimsel kriter, araştırma veya veri sunulmazken; bu tür veri

ve araştırmaların mevcut olmadığı da yetkililer tarafından kabul edilmektedir. Bir grup erkeğin "mağdur erkekler" iddiası üzerinden yasal değişiklik talebi ve bunun tek başına gündem belirleyebilmesi son derece sakıncalıdır. Kaldı ki sınırlı sayıda mağduriyetin varlığında bile, cinsiyetçi politikalar ve her türlü eşitsizlik sonucu, hayatlarını yoksulluk ile sürdürmek zorunda kalan kadınların mağduriyeti ve hak kayıpları göz ardı edilmektedir. Böylece erkeğin beyanı esas alınmakta ve "ekonomik kaybı" ön plana çıkarılmaktadır. Nafakanın kamuoyunda sansasyon yaratan birkaç dosya üzerinden tartışılması konuyu özünden de uzaklaştırmaktadır.

Sunulan Çizelge 4. ve Grafik 4.'te de görüleceği üzere, çalışma kapsamında 2097 dosyanın gerekçeli kararı üzerinde yapılan incelemede, 1897 adet dosya türü "boşanma ve ferileri", "nafaka", "nafakanın artırılması" ve "nafakanın azaltılması"na dairdir ve bu dosyalar arasından yalnızca 342'sinde kadın için yoksulluk nafkasına hükmedildiği tespit edilmiştir.

Boşanma, Boşanma ve Ferileri	1636	78,0
Nafaka	179	8,5
Nafaka Artırılması	33	1,6
Nafaka Azaltılması	3	0,1
Nafaka Kaldırılması	16	0,8
Diğer (Aile Mahkemesinin Görev Alanına Giren Davalar)		
230		
11,0		
Toplam	2097	100,0

Çizelge 4. Dava Türü

Medeni Kanunda düzenlenen yoksulluk nafakası esasen süresiz değildir. Medeni Kanun'un 176. maddesi nafakanın kaldırılması koşullarını düzenlemektedir. Kanunda belirtilen koşullar oluştuğunda, çoğunlukla yargı tarafından geniş yorumlanarak yoksulluk nafakası kaldırılmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının süresiz olduğu iddiası gerçek dışıdır. Kaldı ki 2097 dosya üzerinden yaptığımız incelemede; 'nafakanın azaltılması' için 3 adet, 'nafakanın kaldırılması' için ise 16 adet davanın açıldığı da görülmüştür.

Çocuklar yönünden verilen nafaka ise iştirak nafakasıdır; çocukların 18 yaşına gelmesine kadar devam eder ve velayet kendisine verilmeyen eş tarafından ödenir. Yoksulluk ve iştirak nafakası, bilinçli olarak karıştırılmakta, aralarındaki farktan söz edilmemekte ve adeta kadınlara ödenen nafakanın ölünceye kadar devam ettiği, müşterek çocuk için ödenen nafakanın da kadına ödendiği, kadının bu nafaka ile yaşamını rahatlıkla sürdürdüğü algısı yaratılmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan incelemede, çocukların velayetinin çoğunlukla kadına verildiği tespit edilmiştir: kadınların çocukların velayetini alma oranı %74,3 iken erkeklerin velayeti alma oranı %17,1'dir; diğer oranlar ise velayetin kuruma veya geniş aileden birine verilme oranıdır. Velayet kendisine verilen kadının çocuğun eğitimi, sağlığı ve sosyal ihtiyaçları için harcadığı para, emek ve mesai göz ardı edilmektedir. Velayeti almayan baba, çocuğun bakımı ve ihtiyaçlarını karşılayan annenin bu hizmetinin dışarıdan temin edilmesi durumunda ödenecek ücreti tartışmamaktadır.

Türkiye'de anayasa ile güvence altına alınan sosyal devlet ilkesinin gereklilikleri yerine getirilmemekte ve bu nedenle boşanma sonucu yoksulluğa düşen kadınların insan onuruna yaraşır yaşam sürme koşulları bulunmamaktadır. Kadınların istihdama katılım oranlarının erkeklere oranla az olması gerçekliği karşısında, mevcut politikaların kadının istihdama katılımını teşvik etmeye yetmediği açıktır. Kadınların istihdama katılmaları durumunda ise düşük ücretlerle,

sigortasız ve iş güvencesinin bulunmadığı alanlarda çalıştırılmaları karşısında; nafakayı sınırlamak, zaten yoksul olan kadınları daha da yoksullaştırarak kaderlerine terk etmek anlamına gelecektir. Evliliğin bitmesinin ardından, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olan eşitsiz yaşam koşulları kadınlar açısından daha da derinleşmektedir. Boşanmanın ardından kadının nafakaya ulaşmasını güçleştirmenin bir sonucu, kadını sosyal yardımlara muhtaç hale getirmek; diğer bir sonucu kadının boşanma kararı alma sürecini zorlaştırmak olacaktır. Bu durum ise kadınlarda, şiddete maruz kaldıkları evlilikleri sürdürme mecburiyeti oluşturacaktır. Yasal ve fiili olarak kadın-erkek eşitliği sağlanmadan nafakanın belli bir süre ile sınırlandırılması, kadınların yeni bağımsız hayatlar kurmaları ve mutlu olmalarını engelleyeceği gibi kadının boşanma hakkının da zımni olarak kabul görmemesi anlamına gelecektir.

Yoksulluk nafakası tartışmaları, sadece erkek deneyimi esas alınarak, bir grup tekil "mağdur erkek" örneği üzerinden; "üç gün evli kaldım bir ömür nafaka ödüyorum", "nafakayı ödemek için böbreğimi sattım", "nafaka yüzünden 10 yıl cezaevinde yattım" gibi magazinleştirilmiş cümlelerle sürdürülmektedir. Bu talebi gündemleştiren erkeklerin iddiası ise ödedikleri nafaka miktarı ve süreleri nedeniyle mağdur olduklarıdır. Öncelikle sunulan kadınların nafaka için evlenip boşandığı savı toplumsal realite ile örtüşmemektedir. Zira çalışmada yapılan karar incelemelerinde, kadınlara bağlanan nafaka miktarlarının neredeyse tamamının açlık ve yoksulluk sınırının altında olduğu görülmektedir. Kadınlar ise, aylık ortalama 100 ila 500 Türk Lirasına tekabül eden nafaka miktarları ile boşanma sonucu asgari yaşam olanağına dahi kavuşamayacağı farkındadır. Tam da bu nedenle kadınların nafaka için evlenip boşandığı argümanının somut bir karşılığı yoktur. Hali hazırda mahkemelerin hükmettiği nafaka miktarları aşağıda da ayrıntısıyla tespit edildiği üzere oldukça cüzi rakamlardır. Dolayısıyla ödenen nafaka miktarları nedeniyle çok ağır külfetlere katlanıldığı iddiası tamamen

asparagastır. Yine nafaka yükümlülüğüne uymamanın cezasını yıllarca hapisteye yatmak olarak yansıtanlar hukuki düzenlemeyi dahi çarpıtmaktadır. Nafaka yükümlülüğüne uymamanın cezası tazyik hapsidir. Tazyik hapsi ise şikayet halinde ilk ihlal yönünden 3-10 gün arası hapis cezası, devam eden ihlallerde 15-30 gün arası hapis cezasıdır. Her durumda tazyik hapsi en fazla 6 ayı geçemez. Dolayısıyla “nafaka ödemediğim için yıllarca cezaevinde yatıyorum” iddiası tamamen asılsız olup kamuoyunu manipüle etmeye yöneliktir.

Medeni Kanundaki nafaka düzenlemesi ile birlikte nafakanın sınırlandırılması veya ortadan kaldırılmasının koşulları da düzenlenmiştir. Yani iddia edildiği gibi mutlak, sınırsız ve süresiz bir nafaka düzenlemesi yoktur. Bu nedenle boşanma sonucu yoksulluğa düşecek kadının mağduriyetinin nafaka ile karşılanmasından daha doğal bir şey yoktur. Mevcut yasal düzenleme karşısında, Türk Medeni Kanununda bu kapsamda bir değişikliğe ihtiyaç bulunmamaktadır.

1 - Yoksulluk Nafkasının Kanuni Koşulları

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun “Yoksulluk Nafkası” başlıklı 175. Maddesinde düzenlendiğine göre:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”.

Anayasal bir ilke olan “eşler arası eşitlik” ilkesi gereği Medeni Kanunda nafaka konusunda kadın-erkek ayrımı yapılmamıştır. Sadece boşanmakla yoksulluğa düşecek olan taraf tabiri kullanılmış olup buradan da kadın ya da erkek her bir eşin değerinden nafaka isteyebileceği anlaşılmaktadır. Ancak yasa, nafaka isteyenin kusurunun daha ağır olmamasını ve boşanmakla yoksulluğa düşecek olmasını şart koşmuş ve diğer tarafın “malî gücü oranında” kriteriyle tarafların maddi olanak ve güçlerinin dikkate alınacağını

açıkça düzenlemiştir. Uygulamada hâkim her bir davada bu kriterleri değerlendirmekte, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını araştırmakta, gelirlerini ve mal varlıklarını tespit ettirmekte ve kusur durumlarını dikkate almaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun “Tazminat Ve Nafakanın Ödenme Biçimi” başlıklı 176. Maddesine göre;

“.... Nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir. Hâkim, nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

Görüldüğü üzere kanunda yoksulluk nafakası taraflardan birinin ölümü ile kendiliğinden kalkar, nafaka alacaklısının evlenmesi, evlilik olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla

kaldırılır. Yani nafakanın kendiliğinden sona ermesi, azaltılması ve kaldırılması zaten düzenlenmiş olduğundan mutlak sınırsız/süresiz bir nafaka düzenlemesinden söz edilemez. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde nafakanın artırılması veya azaltılması her zaman istenebilir. Bu konuda yasal bir engel bulunmamaktadır.

2 - Yoksulluk Nafkasının Miktarı

Yoksulluk nafakası boşanma kararı ile birlikte hüküm altına alınmaktadır. Tarafların yoksulluk nafaka miktarı konusunda anlaşmaya varmaları, bu konudaki ihtilafın en makul çözümüdür. Ancak tarafların yoksulluk nafaka miktarına ilişkin hususlarda anlaşmaya

varamadıkları durumlarda nafaka miktarı, talep edenin geçinmesi için gerekli miktarda ve diğer tarafın ekonomik durumuna uygun olarak hâkim tarafından belirlenir. Tarafların ekonomik ve sosyal durumları, mal varlıkları, aylık gelir ve giderleri araştırılarak hukuka ve hakkaniyete uygun olarak nafaka miktarına karar verilmelidir. Ancak uygulamada erkeklerin sigortasız işlerde çalışmaları, gerçek mal varlıklarını gizlemeleri veya mallarını üçüncü kişiler adına kaydetmeleri hakkaniyete uygun nafakanın belirlenmesi önündeki engellerdendir.

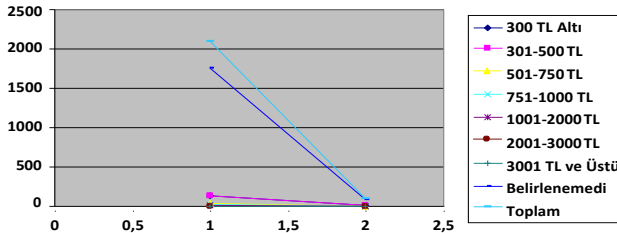
Diyarbakır Barosu KHDUM olarak 2017-2018 yıllarında Diyarbakır ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosyanın gerekçeli kararları üzerinde yapmış olduğumuz incelemede, Çizelge 4. ve Grafik 4.'te görüldüğü üzere; 1897 adet dosya türü 'boşanma ve ferileri', 'nafaka', 'nafakanın artırılması' ve 'nafakanın azaltılmasına dairdir. Bu dosyalar arasında ise Çizelge 9. ve 10. ile Grafik 7. ve 8.'de görüldüğü üzere sadece 342 dosyada kadın için yoksulluk nafakasına hükmedildiği tespit edilmiştir. Verilen yoksulluk nafaka miktarları Çizelge 9. ve 10. ile Grafik 7. ve 8 .incelendiğinde; kadınlar lehine hükmedilen yoksulluk nafakasına ilişkin

342 dosyanın 270'inde yoksulluk nafaka miktarı 100 TL ile 500 TL arasında değişen oranlarda iken 58 dosyada ise 501 TL ile 1000 TL arasındadır. Kadınlar için verilen yoksulluk nafakası kararlarından sadece iki tanesinde nafaka miktarı 3.000 Türk Lirasının üzerindedir.

İncelenen kararlar 2017 ve 2018 yılları arasında karara çıkan dosyalara ilişkindir. 2017 yılında asgari ücret net olarak 1.404 TL iken 2018 yılında net asgari ücret 1.603 TL'ye yükselmiştir. 2017 yılında açık sınırı 1.567 TL iken yoksulluk sınırı 5.105 TL'dir. 2018 yılında ise açık sınırı 1.941 TL iken yoksulluk sınırı 6.322 TL'ye yükselmiştir. Davaların karara çıktığı 2017 ve 2018 yılları verileri birlikte değerlendirildiğinde, tedbir nafakasına hükmedilen 342 dosyadan 340'ı yoksulluk sınırının altında iken hükmedilen yoksulluk nafakasının sadece 2 tanesi yoksulluk sınırının üzerindedir. Yine davaların karara çıktığı 2017 ve 2018 yılları verileri birlikte değerlendirildiğinde, yoksulluk nafakasına hükmedilen 342 dosyadan 334 tanesi açık sınırının altında iken hükmedilen yoksulluk nafakasının sadece 8 tanesi açık sınırının üzerindedir.

300 TL Altı	130	6,2
301-500 TL	140	6,7
501-750 TL	39	1,9
751-1000 TL	19	0,9
1001-2000 TL	11	0,5
2001-3000 TL	1	0,0
3001 TL ve Üstü	2	0,1
Belirlenemedi	1755	83,7
Toplam	2097	100,0

Çizelge 10. Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

Grafik 8.Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

Ulaşılan istatistiksel veriler, her boşanma davasında nafakanın bağlanmadığını ve nafaka miktarının kamuoyunda sansasyon yaratan birkaç davadaki gibi yüksek olmadığını açıkça göstermektedir. Diyarbakır Barosu KHDUM olarak aldığımız başvurularda, mahkemelerin hükmettiği nafakayı tahsil aşamasında da kadınların farklı engellerle karşılaştığını tespit etmekteyiz. Kadınlar mahkemelerin lehlerine hükmettiği nafakayı tahsil için ya erkeğin şiddet ve tehdidinden korktukları için icra yoluna başvuramamakta ya da icraya başvurmak istediklerinde icra masraf ve harçlarını ödemekte zorluk çekmektedirler. Mahkemelerin kadınlar lehine hükmetmiş oldukları nafakaya kadınların ulaşabilmeleri çoğu zaman çeşitli engellere takılmaktadır. Bunlardan en bilineni erkeklerin hükmedilen nafakayı ödemekten kaçınmaları, kendilerini sigortasız göstermeleri ya da malvarlıklarını üçüncü kişiler üzerlerine kaydetmeleridir. Bir diğer boyutu ise kadınların adalete erişim olanaklarından yoksun olmalarıdır.

3 - Yoksulluk Nafakasında Süre

Medeni Kanunda düzenlenen yoksulluk nafakası, kamuoyuna yansıtıldığı gibi süresiz ve sınırsız değildir. Koşullara göre kaldırılabilirliği gibi miktarı da düşürülebilir. Yoksulluk nafakası her talep edene verilmemektedir. Dahası çoğu zaman maruz kaldıkları sistematik şiddet nedeniyle ayrılmak isteyen kadınların, şiddet uygulayan kocadan kurtulabilmek için hiçbir talepte bulunmadıkları da bilinmektedir. 4721 sayılı Medeni Kanunun 175. maddesinde nafaka bağlama koşulları net olarak belirlenmiştir ve uygulamada yaşanan sorunları da çözmeye yönelik düzenlemeler mevcuttur. Nafakanın kaldırılması koşulları ise Medeni Kanun'un 176. Maddesinde "Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi" ile şu şekilde düzenlenmiştir:

"Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durum gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.

Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir."

Görüldüğü üzere kanunda yoksulluk nafakası, taraflardan birinin ölümü ile kendiliğinden kalkar, nafaka alacaklısının evlenmesi, evlilik olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Yani nafakanın kendiliğinden sona ermesi, azaltılması ve kaldırılması zaten düzenlenmiş olduğundan mutlak sınırsız/süresiz bir nafaka düzenlemesinden söz edilemez. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde nafakanın artırılması veya azaltılması her zaman istenebilir. Bu konuda yasal bir engel bulunmamaktadır. Zira yapmış olduğumuz istatistiksel çalışma sonucu Çizelge 4. ve Grafik 4.'te görüleceği üzere evlilik birliğini ilgilendiren 1897 dava dosyası arasından sadece 33 adet nafakanın artırılması, 3 adet nafakanın azaltılması, 16 adet ise nafakanın kaldırılmasına yönelik karar verilmiştir. Görüldüğü üzere nafaka ödemekten muzdarip erkekler, nafakanın azaltılması veya kaldırılması konusunda mevcut düzenleme ile hak arama olanaklarına sahiptir. Talep halinde ve koşulları oluştuğunda çoğunlukla yargı tarafından karar verilmektedir. Kamuoyunda dile getirilen mağduriyet iddiaları dahi mevcut yasayla çözüme kavuşturulabilecek örneklerdir.

B-Tedbir Nafkasına İlişkin Tartışmalar

Tedbir nafakası, boşanma davasının açılmasından boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesi aşamasına kadar geçici önlemler başlığı altında “eşlerin ve çocukların geçimi” için bir ödeme yükümlülüğü getirilmesine denir. Tedbir nafakası istendiği koşullara göre ikili bir ayrıma gidilebilir. Bu ayrıma göre tedbir nafakası karı koca yönünden boşanma davası açıldığında veya dava devam ederken istenebilir. Çocuklar yönünden ise 18 yaşından küçük olmaları kaydıyla geçimlerini sağlamak için talep edilebilecek nafaka türüdür. Çocuk yönünden belirlenecek olan tedbir nafakası, özellikle çocuğun sağlık, eğitim ve sosyal bakımından yararlarını esas alacak şekilde, çocuğun yanında olmayan eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine yapacağı katkı hakim tarafından belirlenerek karar verilir.

Boşanma davasından farklı olarak “ayrılık davaları” olarak da adlandırılan, birlikte yaşamaya ara verilmesine ilişkin taleplerle mahkemeye başvurmak mümkündür. Gerek bu şekilde açılan ayrılık davalarında, gerekse de boşanma davasının devamı süresince, hâkim gerekli olan ve özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri alabilir; eşlerin mal varlıkları ve ekonomik güçleri de araştırılarak maddi olarak güçsüzlüğe düşecek tarafa tedbir nafakası ödenmesine karar verebilir. Hakim bu kararı kendiliğinde verebileceği gibi davanın her aşamasında tarafların talebine göre de verebilir. Tedbir nafakası “geçici” nitelikte bir koruma önleimidir. Tedbir nafakası ayrılık davasında hakim ayrılık kararı vermezse nihai karar ile sona erer. Hakimin ayrılık kararı vermesi halinde ise tedbir nafakası ayrılık için takdir ve tayin edilen sürenin sonunda kendiliğinden sona erer. Boşanma davalarında ise nihai kararın kesinleşmesiyle birlikte tedbir nafakası ya sona erer ya da İştirak ve/veya yoksulluk nafakası olarak devam eder. Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki tedbir nafakasına ilişkin talepte bulunma hakkı, gerekli koşulların bulunması halinde her iki eşe de tanınan bir

haktır. Toplumumuzda oluşan genel kanının aksine nafakanın erkekler tarafından da talep edilmesi mümkündür. Zira koca, çalışmadığını ve geliri olmadığını kesin delillerle kanıtarsa bu durumda diğer şartların da varlığı halinde geliri olan kadın da aile giderlerine katkı sağlamakla yükümlü olup, kocanın istemi üzerine hâkim tarafından kadının aile giderlerine yapacağı parasal katkının belirlenmesi yapılabilir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarından biri de kadınların istihdama katılımının erkeklere oranla daha az olmasıdır. Kadınların istihdamına yönelik politikaların yetersizliği, kadın erkek istihdamındaki fırsat eşitsizliği, erkeklerin kadınların çalışma yaşamına katılımına engel olması, kadınların eve kapatılarak ev içinde görünmeyen emek ile sömürülmeleri ve bu nedenle kalifiye gerektiren işlerde çalışma becerilerinden yoksun bırakılmaları kadınların yoksullaşmasına ve boşanma sürecinde erkeklere oranla ekonomik yönden desteğe muhtaç hale gelmelerine sebebiyet vermektedir.

1 - Tedbir Nafkasının Kanuni Koşulları

Tedbir nafakası, taraflardan birinin boşanma öncesi, boşanma veya ayrılık davası sebebiyle maddi anlamda zora düşeceği durumlarda talep edilebileceği gibi 18 yaşından küçük çocukların geçimini sağlamak üzere de talep edilebilir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun “Geçici Önlemler” başlıklı 169. Maddesinde “tedbir nafakası” düzenlenmiştir. Buna göre;

“Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, dava nın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.”

Bu düzenlemede açıkça belirtildiği gibi tedbir nafakası hâkim tarafından kendiliğinden takdir edilebileceği gibi davanın herhangi bir aşamasında taraflarca da talep edilebilir. Yine

bu nafaka türü dava süresince taraflardan ekonomik olarak dezavantajlı durumda bulunan kişiye ve/veya çocuğa “geçici bir tedbir” olarak karar verilir. Tedbir nafakası ile amaçlanan boşanma sürecinde ekonomik olarak dezavantajlı konumda bulunan tarafa ve/veya çocuğa asgari bir yaşam sürme olanağı yaratmak ve mümkün olduğu ölçüde yaşam standartlarını korumaktır.

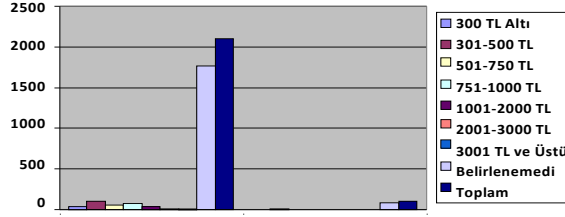
2 - Tedbir Nafkasının Miktarı

Asıl olan tarafların nafaka miktarı konusunda anlaşmaya varmalarıdır. Tarafların nafaka miktarına ilişkin hususlarda anlaşmaya varamadıkları durumlarda nafaka miktarı, talep edenin geçinmesi için gerekli miktarda ve diğer tarafın ekonomik durumuna uygun olarak hâkim tarafından belirlenir. Tarafların ekonomik ve sosyal durumları, mal varlıkları, aylık gelir ve giderleri araştırılarak hukuka ve hakkaniyete uygun olarak nafaka miktarına karar verilmelidir. Ancak uygulamada erkeklerin sigortasız işlerde çalışmaları, gerçek mal varlıklarını gizlemeleri veya mallarını üçüncü kişilerin adına kaydetmeleri veya hakaniyete uygun nafakanın belirlenmesi öndeki engellerdendir. Diyarbakir Barosu KHDUM olarak 2017-2018 yıllarında Diyarbakir ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosyanın gerekçeli kararları üzerinde yapmış

olduğumuz incelemede, Çizelge 4. ve Grafik 4.'te görüldüğü üzere; 1897 adet dosya türü ‘boşanma ve ferileri’, ‘nafaka’, ‘nafakanın artırılması’ ve ‘nafakanın azaltılması’na dairdir. Bu dosyalar arasında ise Çizelge 5. ve 6. ile Grafik 5.'te görüldüğü üzere sadece 327 dosyada kadın için tedbir nafkasına hükmedildiği görülmüştür. Verilen nafaka miktarları Çizelge 5. ve 6. ile Grafik 5.'te incelendiğinde, kadınlar için karar verilen 327 tedbir nafaka kararının 179 tanesi 100 TL ile 500 TL arasında değişen oranlarda iken 130 tanesi ise 501 TL ile 1000 TL arasındadır. Kadınlar için verilen tedbir kararlarından sadece 3 tanesi 3.000 TL üzerindedir. İncelenen kararlar 2017 ve 2018 yılları arasında karara çıkan dosyalara ilişkindir. 2017 yılında asgari ücret net olarak 1.404 TL iken 2018 yılında asgari ücret net 1.603 TL'ye yükselmiştir. 2017 yılında açlık sınırı 1.567 TL iken yoksulluk sınırı 5.105 TL'dir. 2018 yılında ise açlık sınırı 1.941 TL iken yoksulluk sınırı 6.322 TL'ye yükselmiştir. Davaların karara çıktığı 2017 ve 2018 yılları verileri birlikte incelendiğinde, tedbir nafkasına hükmedilen 327 dosyadan 324 tanesi yoksulluk sınırının altında iken hükmedilen tedbir nafkasının sadece 3 tanesi yoksulluk sınırının üzerindedir. Yine davaların karara çıktığı 2017 ve 2018 yılları verileri birlikte incelendiğinde, tedbir nafkasına hükmedilen 327 dosyadan 299 tanesi açlık sınırının altında iken hükmedilen tedbir nafkasının sadece 28 tanesi açlık sınırının üzerindedir.

300 TL Altı	38	1,8
301-500 TL	105	5,0
501-750 TL	58	2,8
751-1000 TL	72	3,4
1001-2000 TL	38	1,8
2001-3000 TL	8	0,4
3001 TL ve Üstü	8	0,4
Nafakaya dair hüküm bulunmayan dosya sayısı	1770	84,4
Toplam	2097	100,0

Çizelge 6. Dava Süresi Boyunca Kadın İçin Verilen Nafaka (Tedbir Naf.) Miktarı

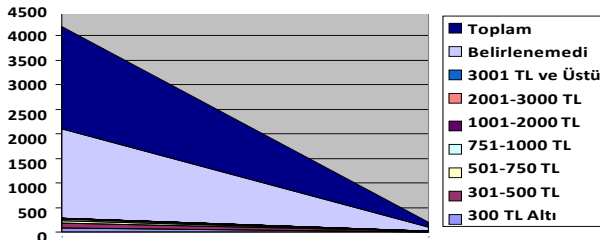
Grafik 5. Dava Süresi Boyunca Kadın İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

Ulaşılan istatistiksel veriler, her boşanma davasında nafakanın bağlanmadığını ve nafaka miktarının kamuoyunda sansasyon yaratan birkaç davadaki gibi yüksek olmadığını açıkça göstermektedir. Diyarbakır Barosu KHDUM olarak aldığımız başvurularda, mahkemelerin hükmettiği nafakayı tahsil aşamasında da kadınların farklı engellerle karşılaştığını tespit etmekteyiz. Kadınlar mahkemelerin hükmettiği nafakayı tahsil için ya erkeğin şiddet tehlikesinden korktukları için icra yoluna başvuramamakta ya da icraya başvurmak istediklerinde icra masraf ve harçlarını ödemekte zorluk çekmektedirler. Bu araştırma süresince incelediğimiz gerekçeli kararlarda, çok sayıda kadının sadece dava harcını ödeyemediği için açmış oldukları davaların düştüğünü yani açılmamış sayılmasına karar verildiğini gözlemledik.

Yine Diyarbakır Barosu KHDUM olarak 2017-2018 yıllarında Diyarbakır ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosyanın gerekçeli kararları üzerinde yaptığımız incelemede, 1897 adet dosya türü 'boşanma ve ferileri', 'nafaka', 'nafakanın artırılması' ve 'nafakanın azaltılması'na dairdir. Çizelge 8. ve Grafik 6.'da görüldüğü üzere sadece 287 dosyada çocuk için tebdir nafakasına hükmedildiği görülmüştür. Verilen nafaka miktarları Çizelge 8. ve Grafik 6. incelendiğinde, çocuklar için karar verilen 287 tebdir nafaka kararının 179 tanesi 100 TL ile 500 TL arasında değişen oranlarda iken 76 tanesi ise 501 TL ile 1000 TL arasındadır. Çocuklar için verilen tebdir kararlarından sadece 4 tanesi 3.000 TL üzerindedir.

Nafaka Miktarı	Sayı	Oran (%)
300 TL Altı	78	3,7
301-500 TL	101	4,8
501-750 TL	47	2,2
751-1000 TL	29	1,4
1001-2000 TL	21	1,0
2001-3000 TL	7	0,3
3001 TL ve Üstü	4	0,2
Belirlenemedi	1810	86,3
Toplam	2097	100,0

Çizelge 8. Dava Süresi Boyunca Çocuk İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

Grafik 6. Dava Süresi Boyunca Çocuk İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

3 - Tedbir Nafakasında Süre

Tedbir nafakası, adından da anlaşılacağı üzere “geçici” nitelikte bir koruma önlemidir. Tedbir nafakası dava devam ederken “dava süresi” ile sınırlı olarak belirlenir. Tedbir nafakasının geçici niteliği, boşanma davası devam ederken hükmedilen tedbir nafakalarında bu davanın kesinleşmesiyle birlikte tedbir nafakasının kendiliğinden sona ermesidir. Nitekim tedbir nafakası ile boşanmadan sonraki sürece etkili bir hak doğmamakta ve bu nafakanın niteliği gereği, davanın sonuna kadar olan bir

geçerlilik ifade edilmektedir. Ancak boşanma davalarında hükmedilen tedbir nafakası nihai kararın kesinleşmesiyle birlikte yoksulluk nafakası olarak da devam edebilir.

Ayrılık davalarında ise hakimin ayrılık kararı vermesi halinde tedbir nafakası, ayrılık için takdir ve tayin edilen sürenin sonunda kendiliğinden sona erer. Yine 18 yaşından küçük çocuklar yönünden hükmedilen tedbir nafakası davanın kesinleşmesi ile ya sona erer ya da iştirak nafakası olarak devam eder.

C - İştirak Nafkasına İlişkin Tartışmalar

İştirak nafakası, velayeti kendisine verilmeyen eş aleyhine, ergin olmayan çocuk için talep üzerine veya hakim tarafından kendiliğinden belirlenip takdir edilen nafaka türüdür. Bu nafaka türünde eşlerin kusur durumunun karara hiçbir etkisi yoktur. Bu nafaka türünde amaç ergin olmayan çocuğun bakım, sağlık, barınma, eğitim ve diğer giderlerine velayet kendisine verilmeyen eşin mali gücü oranında katılmasını sağlamaktır. Mahkeme tarafından daha önce dava süresince tedbir nafakası adı altında ödenmesine karar verilen nafakanın boşanma ya da ayrılık kararının kesinleşmesi ile birlikte iştirak nafakası şeklinde ödenmesine karar verilir. İştirak nafakası davasına bakmaya Aile Mahkemeleri görevlidir. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise davaya bakma görevi Asliye Hukuk Mahkemesindedir.

1 - İştirak Nafkasının Kanuni Koşulları

İştirak nafakası, boşanma davası neticesinde çocuğun velayeti kendisinde olmayan eş aleyhine çocuğun giderlerine katılmasını sağlamak üzere hükmedilen bir nafakadır. İştirak nafakası, Medeni Kanununun “Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları” başlığı

altında “Hâkimin takdir yetkisi” başlıklı 182. Maddenin 2. Ve 3. Fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre;

“Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur.

Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

Medeni Kanundaki “Dava Açma Hakkı” başlıklı 329. Maddeye göre;

“Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.”

“Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir.”

“Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası açabilir.”

Bu düzenleme işiğında, iştirak nafakası davası açabilecek kişiler şunlardır; fiili olarak çocuğa bakan eş, çocuğa atanmış kayyım, vasi ve ayırt etme gücüne (temyiz kudretine) sahip çocuk. İştirak nafakası, hakim tarafından yapılacak araştırma neticesinde tarafların mali durumuna göre belirlenerek takdir edilir. Medeni Kanun'un "Nafaka miktarının takdiri" başlıklı 330. Maddesine göre;

"Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve baba nın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur.

Nafaka her ay peşin olarak ödenir.

Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir."

Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır.

2 - İştirak Nafkasının Miktarı

Çocuk için ödenecek nafaka miktarı; çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşullarındaki paranın alım gücü ile genel ihtiyaçlarına uygun olarak ana babanın mali durumları da gözötilmek suretiyle hakim tarafından Medeni Kanun Madde 4 ve Madde 330'daki hususlar da dikkate alınarak takdir edilir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun varsa gelirleri de göz önünde bulundurulur. İlköğrenim çağındaki çocuk için kararlaştırılacak nafaka miktarı ile lise ya da üniversite çağındaki çocuk için kararlaştırılacak nafaka miktarı ya da mali durumu daha iyi olan eşin yanında kalan çocuk için kararlaştırılacak nafaka miktarı ile mali durumu daha kötü olan eşin yanında kalan çocuk için kararlaştırılacak nafaka miktarı aynı olmayacaktır. Medeni Kanun'un 182/3 maddesine göre hakim, tarafların istekleri halinde irat şeklinde ödenmesine karar verilen iştirak nafkasının ilerleyen yıllarda ne miktar artınlacağını da kararında belirtebilir. Hakim, iştirak nafkasının, her yıl TEFE/TÜFE, DİE,

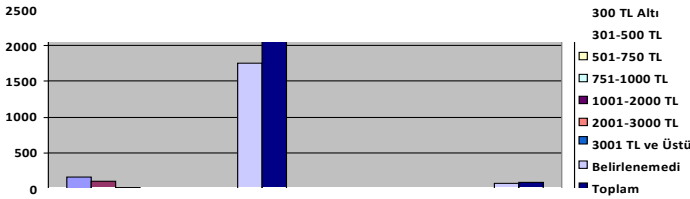
300 TL Altı	174	8,3
301-500 TL	111	5,3
501-750 TL	30	1,4
751-1000 TL	21	1,0
1001-2000 TL	15	0,7
2001-3000 TL	0	0,0
3001 TL ve Üstü	1	0,0
Belirlenemedi	1745	83,2
Toplam	2097	100,0

Çizelge 12. Dava Sonunda Çocuk İçin Verilen Nafaka (İştirak Nafkası) Miktarı

Döviz Artış Kuru, Altın Fiyatları endeksine göre arttırılacağını kararında belirtmek suretiyle sonraki yıllarda ödenecek nafaka miktarını da belirleyebilir. Hakimin gelecek yıllarda ödenecek nafaka miktarını belirlememiş olması ya da şartların değişmiş olması durumunda nafaka alacaklısı ya da nafaka borçlusunu, nafaka uyarılma davası açabilir.

Diyarbakır Barosu KHDUM olarak 2017-2018 yıllarında Diyarbakır ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosyanın gerekçeli kararları üzerinde yapmış olduğumuz incelemede, Çizelge 4. ve Grafik 4.'te görüldüğü üzere; 1897 adet dosya türü 'boşanma ve ferileri' ile 'nafaka', 'nafakanın

artırılması' ve 'nafakanın azaltılması'na dairdir.İncelenen dosyalar arasında Çizelge 11. ve 12. ile Grafik 9.'da görüldüğü üzere sadece 352 dosyada çocuk(lar) yönünden iştirak nafakasına hükmedildiği tespit edilmiştir. Verilen nafaka miktarları Çizelge 11. ve 12. ile Grafik 9. incelendiğinde, çocuklar için karar verilen 352 iştirak nafaka kararının 285 tanesi 100 TL ile 500 TL arasında değişen oranlarda iken 51 tanesi ise 501 TL ile 1000 TL arasındadır. Çocuklar için verilen iştirak nafakası kararlarından sadece 1 tanesi 3.000 TL üzerindedir.

Grafik 9. Dava Sonunda Çocuk İçin Verilen Nafaka (İştirak Nafakası) Miktarı

3 - İştirak Nafkasında Süre

İştirak nafakası kural olarak çocuğun 18 yaşını doldurması, evlenmesi ya da Medeni Kanununun 12. Maddesine göre mahkeme kararı ile ergin kılınması suretiyle son bulur.Medeni Kanununun "Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama süresi" başlıklı 328. Maddesinde iştirak nafakasının süresi belirlenmiştir. Buna göre;

"Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler."

Yani çocuk ergin olmasına rağmen eğitim hayatına devam ediyorsa anne-babanın nafaka ödeme yükümlülüğü devam eder.

II. TOPLUMSAL CİNSİYET TARTIŞMALARI İŞİÇİNDA NAFKA HAKKI

Kadınların ev içinde maruz kaldığı hak ihlallerine eğilmeden yoksulluk nafakasını tartışmak eksik kalacaktır. Kadınlar bir taraftan ev içi emek ve bakım emeği ile sömürülmekte diğer yandan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan ve ayrımcılığın bir türü olan şiddete maruz kalmaktadır. Yoksulluk nafakası tartışmaları kadınların evlilik süresince maruz kaldıkları zulümden bağımsız yürütülemez.

A. Ev İçi Emek

Biyolojik cinsiyetin toplumsal ve kültürel olarak kurgulanmasını ifade eden toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkekler birtakım rol ve sorumluluklar yükler. Bu rol dağılımı ile erkekler daha çok kamusal alanla yani evin geçimini ve yönetsel işleri sağlamakla kadınlar ise özel alanla yani aile hayatının devamlılığını sağlamakla anılır. Toplumsal olarak inşa edilen bu roller, yaşamın devami için zorunlu olan ev içi emek ve bakım emeğini kadına yüklemektedir. Kadının kamusal alana girmesinin önündeki engeller her ne kadar küresel kadın hareketinin mücadelesi ile önemli oranda aşılıysa da kadının ev içindeki rolü ve sorumluluklarında önemli bir değişim yaşanmamaktadır. Haliyle kadınlar hem kamusal alandaki gelir getirici faaliyetlerde bulunmak hem de hane içindeki işleri yapmakla çifte bir yükün altına girmektedir. Gündelik hayatın hane içindeki emek olmadan sürdürülemeyeceği açıktır ancak karşılığı olmayan bu çalışma 'üretken' sayılmamaktadır. Üretken çalışmayı piyasada gelir getirici çalışmayla özdeş tutan iktisat politikacıları ve erkekler tarafından kadının hane içindeki emeği küçümsenmekte, taşıdığı

ekonomik değer ve piyasa ekonomisinin bu tarz karşılıksız emekten sağladığı yarar göz ardı edilmektedir.¹²

Kapitalist düzende, kadınlar açısından ücretli yapılan iş ile evde yapılan iş birbirinden ayrı tutulmakta ve kadınların gelir getirici faaliyetlerin dışında bırakılması ezilmelerine sebebiyet vermektedir. Aslında kadınlar evde hem erkekler hem sermaye için emek harcarlar. Çünkü kadının sunduğu hizmetlerin piyasadaki temini durumunda işverenlerin ödemesi gereken ücretin çok daha yüksek olması gerekecektir. Kadının evdeki karşılıksız emeği, kapitalistlerin ücretleri düşük tutmasına ve işçileri daha çok sömürmesine olanak tanır.

Heidi Hartmann'a göre patriyarka, maddi temeli olan ve hiyerarşik olsa da erkekler arasında, onların kadınlara egemen olmasını sağlayan bir karşılıklı bağımlılık ve dayanışma yaratan toplumsal ilişkiler dizisidir. Farklı sınıf, ırk, etnik gruplardan erkekler, hiyerarşideki yerleri ayrı olsa da kadınların üzerindeki egemenlik ilişkilerini paylaşmak bakımından birleşmişlerdir. Patriyarkanın dayandığı maddi temel, erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimleridir. Bu denetim kadınların gelir getirici faaliyetlerden, mülkten uzak tutulmaları kadar, kadınların cinselliğinin tek eşli evlilikle sınırlandırılması ve denetlenmesi yoluyla sağlanır. Çocuk yetiştirilmesi patriyarkanın bir sistem olarak sürdürülmesinde çok önemlidir, çünkü egemenlik öğretilerek, itaatkar çocuklar yetiştirilerek, patriyarkal toplumsal ilişkiler aile içinde yeniden üretilir. İtaatkar çocuklar geleceğin itaatkar işgücü olarak kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülebilirliği açısından

büyük önem taşır. Patriyarkal ilişkiler kadınların aşağı konumda tutulduğu kilise, okul, spor kulübü, sendika, ordu, fabrika, büro, medya vb. mekan veya kurumlarda pekiştirilir. Öyleyse patriyarkanın maddi temeli erkeklerin kadın emeğini denetlemesine izin veren bütün toplumsal yapılara dayanır. Patriyarka sistemi evrensel ve değişmez bir olgu değildir, değişik toplumlarda erkeklerin kendi aralarında patriyarkal çıkarlara ulaşması konusunda ciddi farklılıklar vardır. Hartmann ve birçok feminist açısından patriyarka asıl olarak hane içi egemenlik ilişkilerine dayanır. Kapitalizmde diğer toplumsal kurum ve yapılar bunu pekiştirir.

Tüm bu açıklamalar ışığında, kadına yönelik ayrımcılığın bir türü olan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan, kadını

yerinde tutan ve ilerlemesinin önünde önemli bir bariyer olan ev içi emek ile bakım emeğinin kadına özgülenmekten çıkarılmadan, bu işlerin erkekler tarafından da eşit bir şekilde paylaşılması gerektiği düşüncesi toplumsal kabul görmeden, yoksulluk nafakasını kısıtlamaya yönelik tartışmalar kadının insan haklarının ihlali niteliğindedir. Yine ev içi emek ve bakım emeğinin ücretlendirilmesi durumunda ve bu emek dışarıdan satın alındığında erkek ve sermaye için yeni bir külfet olacağı göz ardı edilmektedir. Oysa evlilik birliğinin devamı süresince kadın bunu ücretsiz yaparak sömürülmektedir. Sonuçta kadınlar baktıkları çocuklara ve yaşlılara/engellilere sadece ailenin huzuru ve güvenliği için bakmamaktadırlar. Aynı zamanda toplumun geleceğini inşa ederek devletin sorumluluk alanını da paylaşmaktadırlar. Kadının özel alana kapatılarak ev içi emek ve bakım emeği yükünün tamamen kadına özgülenmesi karşısında; nafaka tartışılırken erkeklerin ev işlerinin paylaşımı konusunda kendilerini dışarıda bırakmaları ve devamında doğan menfaatleri göz ardı edilmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmekte ve patriyarkayı güçlendirmektedir. Evde sunulan hizmetler içerik itibarıyla sınıf, etnik ya da irksal gruba göre farklılık gösterse de, bu

hizmetlerden yararlanma olgusu her yerde aynıdır. Nihayetinde kadınların ezilmelerinin sürdürülmesinde erkeklerin ve patriyarkanın maddi çıkarı vardır.

Mahkeme kararları ışığında nafakaya dair yapılan bu araştırma göz önünde bulundurulduğunda; verilen nafaka miktarlarının, kadınların sarf ettiği ev içi emek olgusuna bir anlam biçilmeden belirlendiği açıktır. Ev içi emek olgusu sadece çalışma yaşamına katılmayan ve geliri bulunmayan kadınlar açısından değil çalışma yaşamına katılıp geliri bulunan kadınlar açısından da tartışmasız bir gerçektir. Kaldı ki Türkiye’de devam eden yoksulluk nafakasına dair tartışmalarda süre sınırı getirilmesini ileri sürenler, bu tartışmaları kadınların ev içinde görünmeyen emeğini yok sayarak sürdürmektedir.

Toplumsal realite göz önünde bulundurulduğunda kadınların evlilik yaşamının çalışma hayatına katılım için en verimli oldukları döneme tekabül ettiği ve bunun birçok faktörle birlikte kadınların hayatına etki ettiği görülmektedir. Erkekler, kadınların çalışma yaşamına katılımına engel olmakta, kadınları eve kapatarak ev içinde görünmeyen emek ile sömürmekte ve bu nedenlerle kalifiye iş gücü gerektiren işlerde çalışma becerilerinden yoksun bırakmaktadır. Bu durum, kadınların yoksullaşmasına ve boşanma sürecinde erkeklere oranla ekonomik yönden desteğe muhtaç hale gelmelerine sebebiyet vermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarından biri de kadınların istihdama katılımının erkeklere oranla daha az olmasıdır. Kadınların istihdamına yönelik politikaların yetersizliği, kadın erkek istihdamındaki fırsat eşitsizliği kadınları nafakaya ilişkin sınırlandırma tartışmalarında dezavantajlı bir konuma sokmaktadır.

Sonuç olarak tüm bunlar birlikte düşünüldüğünde, boşanma sonucu kadınlar hem ekonomik açıdan hem de yeni bir yaşamı kurmanın olanakları açısından erkeklere oranla daha fazla zorlanmaktadır.

B. Kadına Yönelik Şiddet

Çok boyutlu, köklü ve yapısal bir sorun olan kadına yönelik şiddet, kadın ile erkek arasındaki asimetrik güç ilişkisinden kaynaklanmakta ve bu güç ilişkisi toplumsal cinsiyete dayanmaktadır.¹³ Kadına şiddet olgusunun temelinde, tüm kurumları biçimlendiren köklü ve etkili ataerkilli güç yapısı ve kadını yerinde tutma amacı yatmaktadır.¹⁴ Şiddet, bir tarafla kadını sindirme, güçsüzleştirme, korkutma, hizaya getirme, itaat sağlama, cezalandırma işlevi görerek erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurma amaçlarına hizmet etmektedir. Diğer taraftan da erkek egemenliği, toplumsal cinsiyet düzeni içinde erkeğin kadınlara verdiği zararın en somut hali olan şiddet yoluyla kendini yeniden üretmektedir.¹⁵

Kadınların insan hakları mücadelesinin önemli bir kazanımı olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), kadınlara yönelik kamusal alanda meydana gelen ayrımcılığı tanımlamış ve taraf devletlere ayrımcı yasa ve politikaların bertaraf edilmesi için sorumluluk yüklemiştir. Ancak CEDAW kadına yönelik şiddeti kapsamına al(a)mamıştır. Feride Acar bunun nedenini şöyle açıklar; CEDAW Sözleşmesi 1979'da yapıldığı zaman BM Genel Kurulu'ndaki uluslararası siyasi ve kültürel ortam, dönemin düşünce yapısı, kadınlara yönelik şiddet konusunun CEDAW'ın metni içerisine alınmasına imkan tanımamıştır. Bu nedenle kadına yönelik şiddet ve bunun bir insan hakkı ihlali meselesi olduğu ancak 1990'larda uluslararası belgelerde kabul edilmeye başlanmıştır.

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ile ilgili en önemli uluslararası gelişme "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" (İstanbul Sözleşmesi)'dir. İstanbul Sözleşmesindeki tanımıyla kadına yönelik şiddet, kadına

yönelik ayrımcılığın bir türü ve bir insan hakkı ihlali olarak anlaşılmaktadır. İster kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin baskı veya rastgele özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ızdırabı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anlamına gelir. Sözleşmede, kadına yönelik şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğu ve eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara yönelik ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığı; kadına yönelik şiddetin yapısal özelliğinin toplumsal cinsiyete dayandığı ve kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olduğu; kadınların ve kız çocuklarının erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıkları kabul edilmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti, ayrımcılığın bir türü ve bir insan hakkı ihlali olarak tanımlaması ve şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı olduğunu belirtmesi önem arz etmektedir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddeti önlemede mevcut haliyle en iyi mekanizma 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine" dair kanundur. Bu kanun kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda önemli mekanizmalar içermektedir ve İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddetle mücadelede ortaya koyduğu kriter ve standartlara uygun olarak düzenlenmiştir. Mevcut durumda Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli mekanizmalardan biridir. Kanun kadınların hayatlarındaki erkeğin şiddeti veya şiddet tehdidi karşısında yalnız ve çaresiz olmadıklarını bilmeleri, hayatta kalmaları ve yeni bir hayat kurmalarının mümkün olabileceğini sağlaması bakımından önemli bir koruma sağlamaktadır.

13 - Alev Özkazanç, Cinsellik, Şiddet ve Hukuk, Ankara: Dipnot Yayınları, 2013 s. 242

14 - Yakın, Ertürk, Sınır Tanımayan Şiddet, İstanbul: Metis Yayınları, 2015, s.39

15 - İknur Hacisoğlu, Nefise Bulgu, "Yedi Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreşte Erkeklik ve Şiddet", Şiddetin Cinsiyetli yüzleri, der: Betül Yazar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.117

Kadınlar evlilik birliği içinde fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Bu kapsamda 02.03.2020 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü işbirliği ile 2008 ve 2014 yıllarında yapılan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırma verilerine dayandırılarak “Türkiye’de Kadın” Raporu hazırlanmıştır. Kadına yönelik aile içi şiddeti izlemek ve aile içi şiddetle mücadele etmek için göstergeler belirlenebilmesi amacıyla, ilk kez 2008 yılında ülke genelinde “Kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek olan büyük ölçekli “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” yürütülmüş olup, 2008 yılı araştırmasının takip araştırması niteliğinde olan ikinci araştırma ise 2014 yılında gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet 2008 ve 2014 Araştırma sonuçlarına ilişkin bazı veriler şu şekildedir:

- 2014 yılı araştırmasında ülke genelinde yaşamının herhangi bir döneminde eşi veya eski eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı %36’dır (şon on iki ayda)
- %8). Bu oranın 2008 yılı araştırmasında ise %39 olduğu görülmektedir.
- Yaşamının herhangi bir döneminde duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı %44’tür. Bu oranın 2014 yılı ve 2008 yılı araştırmalarında değışmediği gözlemlenmektedir.
- 2014 yılı araştırmasında yaşamının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı %12’dir (şon on iki ayda %5). 2008 yılı araştırmasında ise bu oran %15,58 olarak görülmektedir.
- 2014 yılı araştırmasında yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddetin

birlikte yaşanma oranı % 38’dir. 2008 yılı araştırmasında ise bu oran %42’dir.

- 2014 yılı araştırmasında kentte fiziksel şiddet oranı %35 iken kırdı %37,5’tir. 2008 yılı araştırmasında kentte fiziksel şiddet oranı %38 iken kırdı %43’tür. 2014 yılı araştırmasında yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda yaralanan kadınların oranı %26’dır. 2008 yılı araştırmasında ise bu oran %25’tir.
- 2014 yılı araştırmasında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan eğitimi olmayanların oranı %43, lisans ve lisansüstü üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise %21’dir. 2008 yılı araştırmasında ise bu oran eğitimi olmayan kadınlar için %55,7’dır.
- 2014 yılı araştırmasında yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamayan kadınların oranı %44’tür. 2008 yılı araştırmasında ise bu oran %48,5’dir. Geçen süre içerisinde yaklaşık yüzde 5’lik bir düşüş yaşanmıştır. 16

Bakanlığın yapmış olduğu bu araştırma, “aile içi şiddet” ile sınırlı olarak şiddet verilerine ulaşmış ve böylece “eş veya eski eş” kategorileri üzerinden şiddete maruz kalan kadınların çeşitli şiddet türlerine göre veri analizleri yapılmıştır. Ancak halihazırdaki “partnerler veya eski partnerler” tarafından uygulanan şiddet verileri dışlandığından, mevcut araştırma, “aile içi” ile sınırlı bir araştırma olarak kalmış ve kadına yönelik her türlü şiddetin bilançosuna ulaşmayı imkansız kılmıştır. Her ne kadar nafakanın sınırlandırılmasını önerenlerin “Kadınlar nafaka alabilmek için evleniyor ve bu sebepten boşanıyor” gibi bir argümanı olsa da yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen verilerde de görüleceği üzere, evlilik birliği içindeki temel problemlerden biri de şiddettir. Kadınların evlilik birliği içinde şiddet görme oranları bu kadar yüksek iken, nafaka alabilmek için evlendikleri iddiası -hükmedilen nafaka miktarları da gözetildiğinde hakikatın çarpıtılmasıdır.

Bakanlığın yapmış olduğu bu araştırma, "aile içi şiddet" ile sınırlı olarak şiddet verilerine ulaşmış ve böylece "eş veya eski eş" kategorileri üzerinden şiddete maruz kalan kadınların çeşitli şiddet türlerine göre veri analizleri yapılmıştır. Ancak halihazırdaki "partnerler veya eski partnerler" tarafından uygulanan şiddet verileri dışlandığından, mevcut araştırma, "aile içi" ile sınırlı bir araştırma olarak kalmış ve kadına yönelik her türlü şiddetin bilançosuna ulaşmayı imkansız kılmıştır. Her ne kadar nafakanın sınırlandırılmasını önerenlerin "Kadınlar nafaka alabilmek için evleniyor ve bu sebepten boşanıyor" gibi bir argümanı olsa da yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen verilerde de görüleceği üzere, evlilik birliği içindeki temel problemlerden biri de şiddettir. Kadınların evlilik birliği içinde şiddet görme oranları bu kadar yüksek iken, nafaka alabilmek için evlendikleri iddiası -hükmedilen nafaka miktarları da gözetildiğinde hakikatın çarpıtılmasıdır.

YOKSULLUK NAFKASININ GENEL OLARAK KADINLARA VERİLMESİNİN NEDENİ TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN SONUCU OLARAK KADINLARI EKONOMİK OLARAK GÜÇSÜZ BIRAKAN POLİTİKALARDIR.

Birleşmiş Milletlerin Toplumsal Cinsiyet Geliştirme Endeksleri kadınların eğitim ve istihdama katılım düzeyleri ile kişi başına milli gelirden kadın ve erkek farklarına göre bir ülkenin kalkınmışlık sıralamasındaki yerini belirlemektedir. Bu değişkenlerin yanı sıra kadınların uzman mesleklerdeki payları, parlamentolar ve siyasi karar mekanizmalarındaki temsil düzeyleri o ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından konumunu belirlemektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) 2020 cinsiyet eşitliği endeksine göre, Türkiye 150 ülke arasında 130. sıradadır; 2006 yılında 105. sırada iken 2020 yılına gelindiğinde ise 25 sıra gerilemiştir. Bu tablo Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama konusundaki taahhütlerini ve uluslararası sözleşmelerin kendisine yüklediği sorumlulukları gereği gibi yerine getirmedeğini göstermektedir.

İktisadi Kalkınma Vakfı'nın Ocak 2019 yılında yayınlanan "AB Katılım Sürecindeki Türkiye'nin Kadın İstihdamı Karnesi" Raporuna göre:

- Türkiye'de 15 yaşından büyük 29 milyon 649 bin erkek, 30 milyon 244 bin kadın yaşamaktadır. Söz konusu nüfus içerisinde 21 milyon 484 bin erkek iş gücünde iken, bu sayı kadınlarda 10 milyon 159 bine düşmektedir. Bu durum, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının düşüklüğünü gözler önüne sermektedir.
- Rapora göre, Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı erkeklerde 2017 yılında %72,5, kadınlarda %33,6'dır. ILO verilerine göre 2015 yılında %34,9 olan kadınların işgücüne katılım oranı, 2016 yılında %36,2 ve 2017 yılında %36,1 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK 2017 verilerine göre ise Türkiye'de kadınların istihdama katılım oranı yüzde 33.3 iken, erkeklerin katılımı yüzde 71.5'tir.
- Erkeklerde istihdam oranı 2017 yılında %65,6, kadınlarda %28,9'dur.
- ILO verilerine göre Türkiye 2015, 2016 ve 2017 yıllarında OECD ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılımında en alt sırada yer almaktadır.
- Kadınların iş hayatında bir seviyeye kadar yükselebildiği, ancak devamında daha fazla ilerlemelerine mani olan engeller olarak bilinen "cam tavan"ların Türkiye'de halen istenilen ölçüde kırılmaması sebebiyle kadın temsili, kariyer basamağı arttıkça azalmaktadır.
- Kadınların istihdamını etkileyen faktörlerin başında gelen toplumsal cinsiyete dayalı ücret farkı uyarınca, tüm eğitim seviyelerindeki kadınlar aynı eğitim seviyesine sahip erkeklerden daha düşük ücret almaktadır.
- Tüm ana meslek gruplarında erkekler, kadınlardan daha fazla ortalama brüt ücret almaktadır.

- 20 milyon kadın ile 8 milyon erkeğin iş gücüne dâhil olmadığı Türkiye’de, 11 milyon kadın ev işleri sebebiyle iş gücü piyasasından uzak kalmaktadır.
- Türkiye’de hâlâ ailevi sorumluluklar ile çocuk ve yaşlı bakımı gibi görevler, kadının sorumluluğunda görülmektedir.
- Kreş ve çocuk bakım evlerinin sayısındaki yetersizlik ve hâlihazırdakilerin ücretlerinin yüksek olması, çalışabilecek durumda olan pek çok kadını işgücü piyasasının dışında bırakmaktadır.
- Türkiye’de 0-5 yaş aralığındaki çocukların gündüz bakımında anneler ilk sırada gelmektedir.
- TÜİK 2017 Zaman Kullanımı verilerine göre kadınların hane halkı ve ev işlerine ayırdığı zaman günde 4 saat 35 dakika iken, erkeklerin ayırdığı zaman 53 dakikadır. Boşanma artış oranı 2017’de binde 1.6, tüm boşanmalar içinde kısa süreli evliliklerde boşanma oranı ise yüzde 3.2 olarak yer almaktadır. Evliliklerinde şiddete maruz kalan kadın oranı ise yüzde 97’dir.
- Türkiye’de kadın istihdamını etkileyen faktörler arasında yer alan eğitimde, ilkököl dışında tüm seviyelerde okullaşma oranı artmaktadır. Yükseköğretimde son dört eğitim-öğretim yılında kadınların okullaşma oranı, erkeklerin okullaşma oranından %3-4 civarında daha yüksektir.
- Türkiye’de ne eğitimde ne de istihdamda yer alan kadın oranı 2017 yılı itibarıyla 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusta %34, erkeklerde ise %14,6’dır.
- Türkiye’de yükseköğretim mezunu olan ve eğitim hayatında da istihdamda da yer almayan kadın oranı, okuryazar olmayan kadınlardan sonra ikinci sırada gelmektedir. Bu durum Türkiye’de kadınlar arasında yükseköğretim seviyesinde okullaşma oranı fazla olmasına rağmen, bu eğitim seviyesi tamamlandıktan sonra emek piyasasına

geçişte aynı oranın yakalanamadığı anlamına gelmektedir. 17

Rapordaki verilerin yanı sıra başka kaynaklardaki veriler incelendiğinde; Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre erken evlilik nedeniyle okulu terk eden çocukların % 94’ü kız çocuklardır.

112.000 kadın yaşlı bakımı yüzünden eve dönmüştür. 260.000 kadın kreşler pahalı olduğu için, 900.000 kadın çocuğuma ben bakmalıyım diye düşündüğü için işten ayrılmıştır. Kadınlar işten çıkarmada ilk gözden çıkarılanlar arasında olmaktadır, işe alımda evli olması ve çocuk bakması engel oluşturmaktadır. Çocuk, engelli ve yaşlı bakımı, devlet tarafından pasif kalınarak ve politika geliştirilmeyerek dolaylı biçimde kadınlara yüklenmektedir. Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmeliğe göre emziren kadının işyerinde kreş açma yükümlülüğü vardır. Ancak 2008’de 497 olan kreş sayısı 2016’da yarıya düşmüştür. Yönetmeliğe göre sadece annenin işyerinin kreş açması gerekmekte, babanın işyeri için böyle bir yükümlülük yüklenmemektedir. Dolayısıyla yönetmelikte, çocuk bakımı anneye bırakılarak kadınların yoksulluğuna yapısal ayrımcılıkla sebebiyet verilmektedir. İstanbul Sözleşmesi denetleme organı olan GREVIO’ya gönderilen raporda, 6284 sayılı yasa kapsamında tedbir kararı için başvuran 57.757 kadından sadece 10’una devlet tarafından geçici maddi yardım sağlandığı ve 6 kadına da kreş yardımı yapıldığı açıklanmıştır.

Bütün bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, kadın yoksulluğu ve cinsiyetler arası eşitsizlik bu kadar derinken nafaka hakkına dokunmak, kadınları daha yoksul ve şiddete açık hale getirecektir. Kadınlar dünya çapında ev içindeki karşılıksız emekleri ve işgücü piyasasında karşılığı ödenen veya ödenmeyen çalışma biçimleriyle ekonomiye, topluma

ve insan refahına büyük katkı sağlamaktadır. Ancak Türkiye’de muhafazakâr politikaların yükselişi ile birlikte kadınların kazanımlarına yönelik saldırılar gittikçe artmaktadır. Kadın yoksulluğu sunduğumuz rakamsal veriler ile apaçık ortada iken nafaka konusunda mevcut yasal düzenlemeyi sınırlandırmaya yönelik olası bir değişiklik kadınların çalışma yaşamında maruz kaldığı eşitsizliği derinleştirecek, kadınlara yüklenen ev içi emeği ve bakım emeğini görünmez kılacaktır. Kadına yüklenen ev içi emek ve bakım emeğinin ücretlendirilmemesi kadın yoksulluğunun temel nedenlerindedir. Oysa kadının özel alanda sürdürdüğü ücretsiz emeğin ciddi bir ekonomik değeri vardır. Üstelik kadın ev içi emeğini aileye harcamaktadır, dolayısıyla aileye harcanan ev içi emek de erkeğin dışarıda harcadığı emek de eşit değerdedir. Bu sebeplerle nafaka meselesi tartışılırken kadınların aile için harcadığı emek esas alınmalıdır. Buna rağmen kadın deneyimini esas almayan cinsiyet körü tartışmalar ile kamuoyu oluşturma ve kadınların yasal haklarını güvence altına alan düzenlemelerin geri alınmasına yönelik girişimler toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan ayrımcı politikaların ürünü olup kadının insan haklarının ihlalidir.

**TÜRKİYE’NİN TARAF OLDUĞU
ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER “HER
TÜRLÜ AYIRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ”
VE “KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ”
SORUMLULUĞUNU YÜKLEMEDİR:**

Türkiye Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ne (İstanbul Sözleşmesi) taraftır. Anayasa’nın 90. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca, sözleşmeler hukuk sistemimizin bir parçası olup, kanunlar gibi uygulanma özelliğine sahiptir. Yine aynı fıkraya göre, uygulamada bir kanun hükmü ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin olan sözleşme hükümleri arasında bir uyumsuzluğun bulunması halinde, sözleşme hükümlerinin esas alınması

zorunludur. Bu nedenle Sözleşmenin getirdiği düzenlemeler, Anayasa 90. maddesi uyarınca artık Türkiye iç hukukunun bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla sözleşmedeki düzenlemelerin doğrudan uygulanması gerekmektedir.

CEDAW Sözleşmesinin Başlangıç Bölümünde;

“Kadınlara karşı ayrımcılığın hak eşitliği ve insanlık onuruna saygı prensiplerini ihlal etmesinin, kadınların erkeklerle eşit bir biçimde ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarına bir engel oluşturduğunu, toplumun ve ailenin refah düzeyinin artmasına mani olduğunu ve ülkelerinin ve insanlığın hizmetinde bulunan kadınların yeteneklerini tam olarak geliştirmelerini daha da güçleştirdiğini akıld tutarak; yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak; hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak” denmektedir.

**CEDAW “Siyasal, Ekonomik Ve Kültürel Alanlarda Tedbir Alma Yükümlülüğü”
Başlıklı 3. Maddesine göre;**

“Taraflar devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.”

CEDAW “Geçici Olarak Alınan Özel Tedbirler” Başlıklı 4. Maddesine Göre;

“Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için taraflar devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu sözleşmede tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez”

CEDAW “Çalışma Hakkı” Hakkı Başlıklı 11. Maddesine Göre;

“Taraflar Devletler istihdam alanında erkekler ile kadınların eşitliğini sağlayacak şekilde kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için kadınlara aynı hakları tanıır”.

TÜRKİYE’NİN TARAF OLDUĞU İSTANBUL SÖZLEŞMESİ “EKONOMİK ŞİDDETİ” KADINA YÖNELİK ŞİDDET KAPSAMINDA SAYMIŞTIR.

İstanbul Sözleşmesi ister kamusal alanda ister özel alanda meydana gelsin kadına yönelik şiddeti, “insan hakkı ihlali” ve “ayrımcılık” olarak tanımlar ve kadına yönelik şiddetin yapısal niteliğini toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak tanıyarak ve kadına yönelik şiddetin, erkeklerle kıyaslandığında kadını ikincil konuma zorlayan temel sosyal mekanizmalardan birisi olduğunu belirtir. Sözleşme, “kadınlara yönelik şiddetin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir tezahürü olduğunu ve bu güç ilişkisinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde tahakküm kurulmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınların ilerlemelerinin önünde engel olduğunu” ve kadınlara yönelik şiddetin, “kadın ve erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleşmesi” ile önlenebileceğini vurgular. İstanbul Sözleşmesi Madde 3 ile kadına yönelik “ekonomik zarar” kadına yönelik şiddet kapsamında sayılır. Sözleşme, Madde 8 ile ise, şiddet mağduru kadınların güçlendirilmesi ve ekonomik bağımsızlığını hedeflenmesini temin etmeyi şart koşar.

Görüldüğü üzere İstanbul Sözleşmesi’nde kadına yönelik şiddet tanımlanmış ve şiddetin fiziksel, ekonomik, sosyal ve cinsel olarak tezahür edebileceği açıklanmıştır. Türkiye taraf olduğu bu sözleşme gereği kadınları şiddetin her türüne karşı koruma yükümlülüğü esastır. Ekonomik olarak güçsüz bırakılan kadının nafaka hakkı da elinden alındığında maruz kaldığı şiddetin katmerleneceği de tartışmasızdır. İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddetle mücadelede taraf devletlere

dört temel sorumluluk yükler: şiddeti önleme, şiddete maruz kalan kadını koruma, şiddet failini kovuşturma ve şiddetin ortadan kaldırılması için tüm aktörlerle bütüncül politikalar üretme ve hayata geçirme. Şiddeti önleme yükümlülüğü kapsamında taraf devletlerin fiili eşitliği hayata geçirmesi, eşitsiz konumdaki kadınları güçlendirecek politikalar izlemesi, haklarını kullanmasının önünde görünen ve görünmeyen engelleri kaldırması zorunludur.

Türkiye CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi’ne taraf olmakla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama, kadınların siyasal yaşama katılma, ekonomik ve sosyal olarak güçlendirme, şiddeti önleme ve şiddet mağdurlarını koruyup destekleneceğine dair taahhütte bulunmuştur. Kadının güçlendirilmesi; eğitimi için her türlü destek ve imkânın tanınması, ekonomik olarak güçlü hale getirilmesi, iş bulma imkânlarının artırılması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kreş kültürel olarak desteklenmesi ve karar mekanizmalarında yer alması ile mümkündür.

III. DEĞERLENDİRME

Türkiye’de bir süredir gündemde olan yoksulluk nafakası tartışmaları kamuoyunun gündemine 2011 yılında Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi’nin nafakanın süresiz olmasının Anayasa’ya aykırı olduğundan bahisle Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru ve bu başvurunun reddi ile gelmiştir. Akabinde 2016 yılında Boşanma Komisyonu Raporu ile nafaka düzenlemesinin belli koşullar ve kriterlere göre belirlenmesi gerektiği yönünde TBMM’ne rapor sunulmuştur. Bunun üzerinden “nafaka mağduru erkekler” olduğu iddiası ile belirli mecralarda yoksulluk nafkasına süre sınırı getirilmesi yönünde tartışmalar devam etmiştir. Tekil örnekler üzerinden gündeme getirilen “mağduriyetler” yasal düzenleme talebinin dayanağı olarak ileri sürülmüştür ve sürdürülmektedir. Gündeme getirilen tekil örnekler, kısa süren evlilikler sonucu hükmedilen nafakaya süre sınırının başta getirilmemesi ve nafaka miktarlarının çok yüksek olması üzerinden tartışmaya açılmıştır. Bu tartışmayı yürütenler, erkeğin ekonomik gelirini dikkate almamak ve tarafların birlikteyken sürdürdükleri yaşam standartlarını gözardı etmektedirler. Nafaka dosyaları hangi oranda bu durumda olduğu, kaç kişinin bu şekilde nafaka ödediği ise sorgulanamamaktadır. İleri sürülen mağduriyetlere ilişkin hiçbir bilimsel kriter, araştırma veya veri sunulmamaktadır. Dahası bu tür verilerin ve araştırmaların mevcut olmadığı da yetkililer tarafından kabul edilmektedir. Bir grup erkeğin “mağdur” oldukları iddiası üzerinden yasal değişiklik talebi ve bunun tek başına gündem belirleyebilmesi son derece sakıncalıdır. Kaldı ki sınırlı sayıda mağduriyet olsa bile, her türlü eşitsizlik ve cinsiyetçi politikalar sonucu yoksulluk ile hayatlarını sürdürmek zorunda kalan kadınların yaşamış olduğu mağduriyet ve hak kayıpları göz ardı edilmektedir. Böylece erkeğin beyanı esas alınmakta ve “ekonomik

kaybı” ön plana çıkarılmaktadır. Nafakanın kamuoyunda sansasyon yaratan birkaç dosya üzerinden tartışılması konuyu özünden de uzaklaştırmaktır.

Diyarbakır Barosu Kadın Hakları ve Uygulama Merkezi (KHDUM) olarak 2017-2018 yıllarında Diyarbakır ilinde Aile Mahkemelerinde karara çıkan 2097 dosyanın gerekçeli kararı üzerinde yapmış olduğumuz inceleme neticesinde, nafakaya ilişkin süre sınırı tartışmalarını somut veriler ışığında değerlendirdik. Yapmış olduğumuz bu araştırma ile mahkeme kararlarına yansıyan yoksulluk nafaka miktarlarının oldukça cüzi oranlarda olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız.

Türkiye’de toplumsal gerçeklik gözetilmeden nafaka hakkı ile ilgili, kadınlar aleyhine tartışma yürütülmektedir. Bu tartışmalar yapılırken toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olarak kadınların dezavantajlı olduğu bütün etmenler göz ardı edilmektedir. Şayet İstanbul Sözleşmesi’nde taahhüt altına alınan yasal ve fiili eşitlik vurgusu hayata geçirilebilmiş olsaydı, mevcut düzenlemeleri cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin nötr bir şekilde tartışabilme imkanı bulunabilirdi. Fakat Türkiye’de sosyal, ekonomik ve toplumsal zeminin henüz bu tartışmalar için elverişli olmadığı bu araştırmadaki veriler ile de açığa çıkmıştır. Araştırmada görüldüğü üzere, nafaka tartışmalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, kadına yönelik yapısal şiddeti ve kadının görünmeyen ev içi emeğini değerlendirmeden objektif bir nafaka tartışmasını yürütmek mümkün görünmemektedir. Önemle belirtmek gerekir ki tedbir nafakasına ilişkin talepte bulunma hakkı, gerekli koşulların bulunması halinde her iki eşe de tanınan bir haktır. Toplumumuzda oluşan genel kanının aksine nafakanın erkekler tarafından da talep edilmesi mümkündür.

Zira koca, çalışmadığını ve geliri olmadığını kesin delillerle kanıtarsa bu durumda diğer şartların da varlığı halinde geliri olan kadın da aile giderlerine katkı sağlamakta yükümlü olup, kocanın istemi üzerine hâkim tarafından kadının aile giderlerine yapacağı parasal katkının belirlenmesi yapılabilir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarından biri de kadınların istihdama katılımının erkeklere oranla daha az olmasıdır. Kadınların istihdamına yönelik politikaların yetersizliği, kadın erkek istihdamındaki fırsat eşitsizliği, erkeklerin kadınların çalışma yaşamına katılımına engel olması, kadınların eve kapatılarak ev içinde görünmeyen emek ile sömürülmeleri ve bu nedenle kalifiye gerektiren işlerde çalışma becerilerinden yoksun bırakılmaları kadınların yoksullaşmasına ve boşanma sürecinde erkeklere oranla ekonomik yönden desteğe muhtaç hale gelmelerine sebebiyet vermektedir.

Kamuoyunda yoksulluk nafakası tamamen soyut iddialar üzerinden tartışmaya açılmış ve tekil-sansasyonel örnekler üzerinden konuşularak genelleştirilmiş ve gerçekte boşanan her kadın fahiş oranlarda nafaka alıyor gibi bir algı oluşturulmuştur. Oysa ulaştığımız veriler, nafaka miktarının yoksulluk ve açlık sınırının altında olduğunu göstermektedir. Nafaka oranlarının, yeni bir yaşamın en asgari ihtiyacı olan kira giderini dahi karşılamadığı göz ardı edilmektedir. Yine uzun süren evliliklerde yıllarca çalışma yaşamından kopararak ev içi emek ve bakım emeği ile sömürülen kadınların boşanmadan sonra kalifiye işlerde çalışma becerilerinden de yoksun bırakıldığı ve boşanma sonrası istihdama katılmayacağı da göz ardı edilmektedir. Örneğin 20 yaşında evlenip 50 yaşında boşanan bir kadının 50 yaşından sonra gelir getirebilecek hangi alanda istihdam edilebileceği veya edilemeyeceği tartışılmamaktadır.

Yaptığımız araştırmada tespit ettiğimiz bir diğer husus ise, boşanma halinde genellikle velayetin anneye verildiği ve çocuğun

bakım ve ihtiyaçlarının tamamen anneye yüklendiğidir. Bu tartışmaların gerçeklikten uzak tekil örnekler ile yürütülmeye devam etmesi halinde kanımızca ilerde iştirak ve tedbir nafakası da tartışmaya açılacaktır. Yoksulluk nafakasına dair uygulamada bir çok sorun yaşanmaktadır. Ancak uygulamadaki sorunlar gözetilmeden “erkeklerin mağdur olduğu” iddiası üzerinden yapılan değerlendirmeler kamuoyunu manipüle etmektedir. Bu yaklaşım erkeği ve menfaatlerini esas almakta fakat kadınların yaşamı ve deneyimlerini göz ardı etmektedir. Yine konunun mevcut dil ve argümanlarla yürütülmesinin kendisi bile kadına bakış açısındaki eşitsizliğin göstereni olup kadının onurunu zedeleyecek boyuttadır.

Raporda da ayrıntılı bir şekilde açıkladığımız gibi Medeni Kanunda yoksulluk nafakası; “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” olarak düzenlenmiş olsa da mahkeme kararlarının buna uygun olmadığı da görülmektedir. Ayrıca mahkeme kararlarında lehine nafaka hükmedilen kişi açısından belirlenen miktarların, kanunda düzenlendiği gibi “geçim sağlamaya” yetecek ölçüde olmadığı açıktır. Kadınlar lehine hükmedilen ancak tahsil edilemeyen nafakaların bu tartışmalardaki görünmezliği tam da izah etmeye çalıştığımız “erkek odaklı” bakış açısıyla ilgilidir. Bu eşitsiz koşullar nedeniyle günümüzde nafakanın tanımlanmasına ve kadınlar lehine güvence altına alınmasına hala ihtiyaç vardır.

ÖNERİLER

1. Mahkemeler tarafından, 6284 Sayılı Kanun 5/4 Maddesi gereğince talep olmasa bile şiddete maruz kalanın geçimini sağlamaya yetecek uygun miktarda tedbir nafakası bağlanmasına karar verilebilir. Bu düzenleme, Medeni Kanun Madde 169 ile aynı niteliktedir. Medeni Kanun Madde 169 gereği derhal başkaca bir araştırma yapılmasına gerek olmadan ve talebe ihtiyaç olmaksızın evlilik birliğini koruyucu önlemler kapsamında hâkim kendiliğinden tedbir alabilir ve nafakaya hükmedebilir. Uygulamada tedbir nafakası hakkında karar vermek için ön inceleme aşaması ve hatta sosyal inceleme raporunun beklenmesi bu konudaki düzenlemenin ruhuna aykırıdır. Tedbir nafakası geçici nitelikte bir tedbir olup acil ve öncelikli karar verilmesi gereken hususlardandır.
2. Nafaka tutarının belirlenmesi ile ilgili tanınan takdir yetkisinin, tarafların karşılıklı mali durumları gözetilerek daha gerçekçi ve hakkaniyete uygun biçimde kullanılması gerekmektedir.
3. Eşlerden birine ait aile konutunun evlilik sonrasında malik olmayan ve ihtiyaç duyan eşin veya çocukların barınmasına özgülenmesi konusunda hâkime takdir yetkisi tanıyan bir yasal düzenleme öngörülmelidir. Böylece boşandığında barınacak yeri olmayan kadınlar boşanma kararı konusunda ekonomik şiddet baskısından kurtulacaktır.
4. Aile Mahkemesi hâkimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almaları ve bunun belli periyotlarla tekrarlanması sağlanmalı; yine bu birimlerde çalışan uzmanların aynı eğitimi almış kişilerden seçilmelidir.
5. Mahkemeler yargılama sürecinde nafaka miktarını belirlemede önemli bir kriter olarak kabul ettiği “sosyal ve ekonomik durum araştırmasını” etkili bir araştırma olarak yerine getirmemektedir. Ekonomik durum araştırması uygulamada kolluk tarafından form doldurularak yapılmaktadır.
6. Uygulamada boşanma ve ferilerine ilişkin açılan davalarda adli yardım talebi daha çok kadınlar tarafından istenmektedir. Fakat son dönemlerde adli yardım talepleri titizlikle araştırılmadan ve kadının dezavantajlı konumu gözetilmeden red edilmektedir. Bu durum, mahkeme harç ve masraflarını karşılayamadığı için birçok kadının davasının düşmesine ve bu kadınların hak arama özgürlüklerini kullanamamasına sebebiyet vermektedir. Zira son dönemde sıkça karşılaşılan problemlerden biri de baro üzerinden adli yardım talepli dava açılmamış ise “kişinin kendisini özel vekil ile temsil ettirmesi” gerekçesi ile adli yardım taleplerinin red edilmesidir. Bu durum adli yardımın ruhuna ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu düzenlemelerine aykırıdır. Özellikle nafakaya ilişkin açılmış olan davalarda adli yardım talebinin daha esnek uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.
7. Boşanma davalarının açıkça olmasa bile neredeyse hepsinde şiddet vakası veya tehlikesi vardır. Bu gerçek dikkate alınmadan aile hukukunda arabuluculuğun getirilmesi İstanbul Sözleşmesi Madde 48’e aykırı düşmektedir. Yürürlükteki hukukta hâkimin ön inceleme duruşmasında tarafları sulhe teşvik etme görevi vardır ve bu nedenle aile hukukunda arabuluculuğa ilişkin bir düzenlemeye ayrıca gerek bulunmamaktadır.

8. Uygulamada, nafaka davalarında tedbir nafakasına hükmedebilmek için çoğu zaman ekonomik durum araştırması beklenmektedir. Oysa tedbir nafakasına ilişkin kararın tensiple birlikte düzenlenmesi gerekir. Aksi halde bu durum, nafaka alacaklısının özellikle ekonomik şiddet tehdidi altında kalmasına sebebiyet verecektir. Bu konuda uygulama birliğine ihtiyaç vardır. Zira tedbir nafakasına hükmedilme aşaması hakiminsiyatına bırakılmış vaziyettir. Adil yargılanma hakkının gereği yerine getirilmeli ve nafaka davaları en kısa sürede karara bağlanmalıdır.
9. Nafakanın ödenmemesiyle ilgili İcra Ceza Mahkemesine yapılan şikayetlerin karara bağlanması için öngörülen hedef sürenin en aza indirilmesi, en çabuk sürede karara bağlanması gerekmektedir.
10. Nafaka ödememek için mal kaçırma, muvazaalı işlemler ve işten çıkma gibi iddialar mahkemelerce ciddiyetle araştırılmalı, sadece kişilerin beyanlarına dayalı bir şekilde kolluk tarafından doldurulan sosyal ve ekonomik durum araştırmaları ile yetinilmemeli, ayrıntılı bir araştırma ve değerlendirme yapılmalıdır. Bu konunun denetimi hem mahkemelerce hem de ilgili Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yapılmalıdır.
11. Tazyik hapsi için İcra ve İflas Kanunu'nda öngörülen şikayet süresinin kısalığı nafakanın tahsil edilmesini engellemektedir. Öte yandan irat olarak ödenen nafakada, nafaka borçlusunun nafakayı ödememesi durumunda pek çok adliyede her bir aya ilişkin alacak için ayrı ayrı icra başvurusu ve şikayeti yapılması beklenmektedir. Oysa ki usul ekonomisi ilkesine uygun olarak nafakanın ödenmemesi halinde yapılacak icra başvurusu ve şikayetin işlemleri olan alacakların tümü yanında işleyecek altı aylık nafaka alacağını da kapsamı yerinde olacaktır. Buna yönelik alınacak tedbirlerle nafaka alacaklarının icrası konusunda alacaklıyı yıldıran ve icra dairelerini meşgul eden gecikmelerin önüne geçilebilecektir.
12. Nafakaya ilişkin icra talepleri kadınların özgül koşulları ve İstanbul Sözleşmesi gereği harçtan başışık hale getirilmelidir. İcra harç tahsilatı yapıldığı zaman devletçe yapılan kesintiler nafaka tutarını düşürmektedir. Nafakayla ilgili olarak tazyik hapsi uygulanmasını gerektiren durum ortaya çıktığında kötüniet tazminatının nafaka tutarına eklenerek icrasını sağlayacak bir yasal düzenleme ön görülmelidir.
13. İcra İflas Kanunu Madde 82'de düzenlenen haczedilemez mallar kuralına nafaka alacakları için istisna getirilmesi gerekmektedir.
14. Birikmiş nafakanın da rüçhanlı alacaklardan sayılması sağlanmalıdır.
15. Nafakaya ilişkin ara kararların ve Medeni Kanun Madde 169'dan kaynaklanan kararların Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki tedbir hükümlerine göre, ödeme emri gönderilmesine gerek olmaksızın, ilamsız icraya itiraz yolu açık olmaksızın icrasının sağlanmalıdır.
16. Medya kurumları, nafaka hakkıyla ilgili olarak kamuoyuna yanlış bilgilendirmeye yol açabilecek cinsiyetçi haber dilinden uzaklaşmalı. Aynı zamanda kadınların uzun yıllar boyunca verdikleri mücadele ile yasal güvence altına alınan kazanımlarını tehdit edebilecek haber içeriklerinden sakınmaları gerekmektedir.
17. Boşanma ve nafaka davalarına bakan hakimlerin davada taraf olan kadınlar açısından oluşabilecek şiddet tehdidini gözetmeleri ve yargılamayı bu özen ile yürütmeleri elzemdir. Dava süresince işlenen suçlar açısından şikayet gerektirmeyen durumlarda re'sen suç duyurusunda bulunmaları ve yargılama devam ettiği müddetçe gerekli tedbirleri re'sen almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, s. 83,373, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye’de Kadın, Ankara: 2020, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/38419/02-03-2020-tr-de-kadin.pdf>.

Cin Halil, Tarih Boyunca Kadının Hukuki Statüsü Açısından Türk Kadınının Durumuna Kısa Bir Bakış, s.3 (akt. Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008).

Doğanay İsmail, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları, s. 8-10-11 (akt. Hatice Perkaş, Boşanmada Yoksulluk Nafakası Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008).

Ertürk, Yakın. Sınır Tanımayan Şiddet, İstanbul: Metis Yayınları, 2015, s.39.

Hacısofaoğlu İlkur, Nefes Bulgu. “Yedi Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreşte Erkeklik ve Şiddet”, Şiddetin Cinsiyetli yüzleri, der: Betül Yazar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.117.

Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği Bildirisi, <https://www.kadinininsanhaklari.org/kadinlarin-nafaka-hakini-yok-sayan-yargitay-2-hukuk-dairesi-baskani-omer-ugur-gencan-derhal-istifa-etmelidir-etmiyorsa-gorevden-alinmalidir>.

İktisadi Kalkınma Vakfı, AB Katılım Sürecindeki Türkiye’nin Kadın İstihdamı Karnesi, Genel Yön: Gürhan Demirbaş, İstanbul, 2019 [https://www.ikv.org.tr/images/files/%C4%B0KV_Degerlendirme_Notu_AB_Kat%C4%B1%C4%B1m_S%C3%BCrecindeki_T%C3%BCrkiyenin_Kad%C4%B1n_%C4%B0stihdam%C4%B1_Karnesi\(2\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/%C4%B0KV_Degerlendirme_Notu_AB_Kat%C4%B1%C4%B1m_S%C3%BCrecindeki_T%C3%BCrkiyenin_Kad%C4%B1n_%C4%B0stihdam%C4%B1_Karnesi(2).pdf).

Özkazanç Alev. Cinsellik, Şiddet ve Hukuk, Ankara: Dipnot Yayınları, 2013 s. 242.

Perkaş Hatice, “Boşanmada Yoksulluk Nafakası” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2008.

Toksöz,Gülay. Kalkınmada Kadın Emeği, İstanbul: Varlık Yay. 2011, s. 86 vd.

26.06.2012 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

10 Ekim 2018 tarihli haber, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/gundem-bulusmalari-nafaka-sistemi-programi-bakanimiz-selcuk-ve-adalet-bakan%C4%B1-gul-katilimlariyla-yapildi/>.

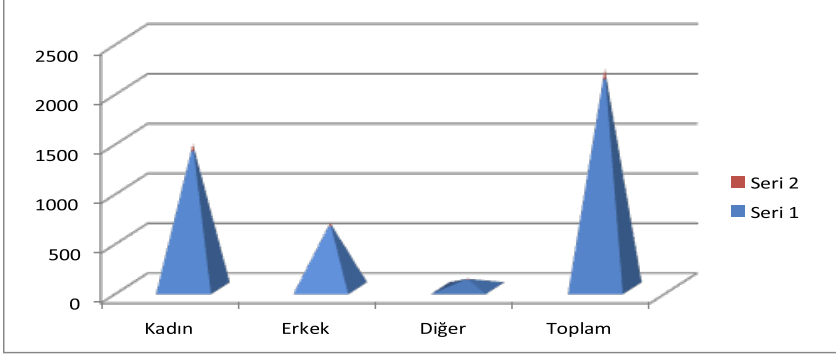
16 Ekim 2020 Tarihli Emlak Jet İnternet Sitesi Haberi, <https://www.emlak365.com/ekonomi/aile-ve-calisma-bakani-selcuk-tan-suresiz-nafaka-ve-nafakanin-h37240.html>.

11 Kasım 2020 tarihli Sputnik İnternet Sitesi Haberi, <https://sptnkne.ws/Er9X>.

Ek Çizelge ve Grafikler

Kadın	1380	65,8
Erkek	626	29,9
Diğer	91	4,3
Toplam	2097	100,0

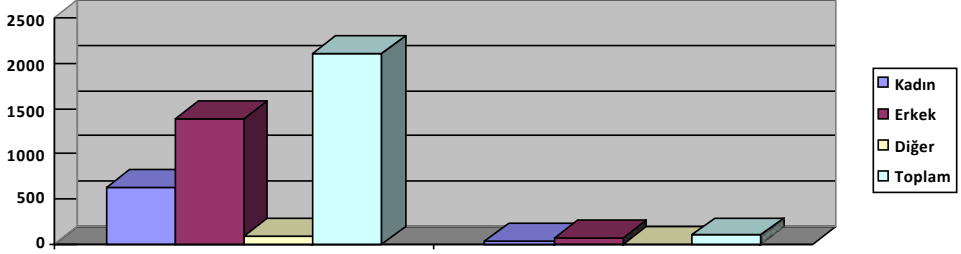
Çizelge 1. Davacı Cinsiyet

Çizelge 2. Davalı cinsiyet

Kadın	632	30,1
Erkek	1377	65,7
Diğer	88	4,2
Toplam	2097	100,0

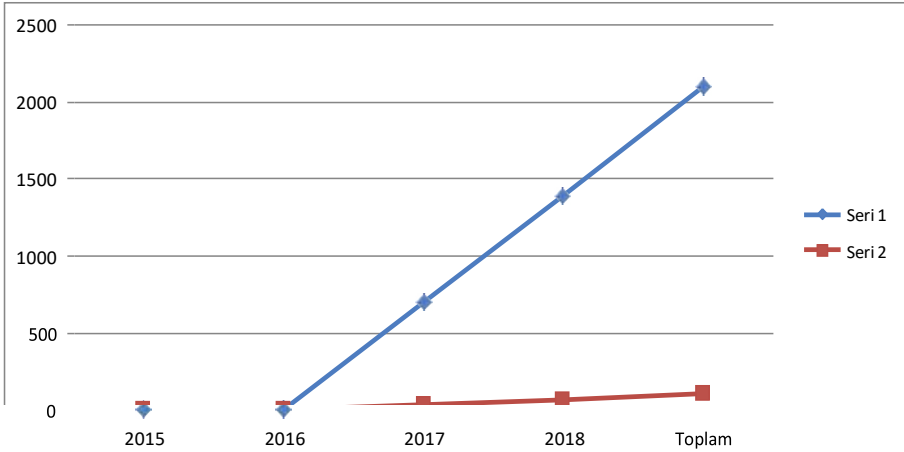
Çizelge 2. Davalı Cinsiyet

Grafik 2. Davalı Cinsiyeti

2015	1	0,1
2016	3	0,1
2017	702	33,5
2018	1391	66,3
Toplam	2097	100,0

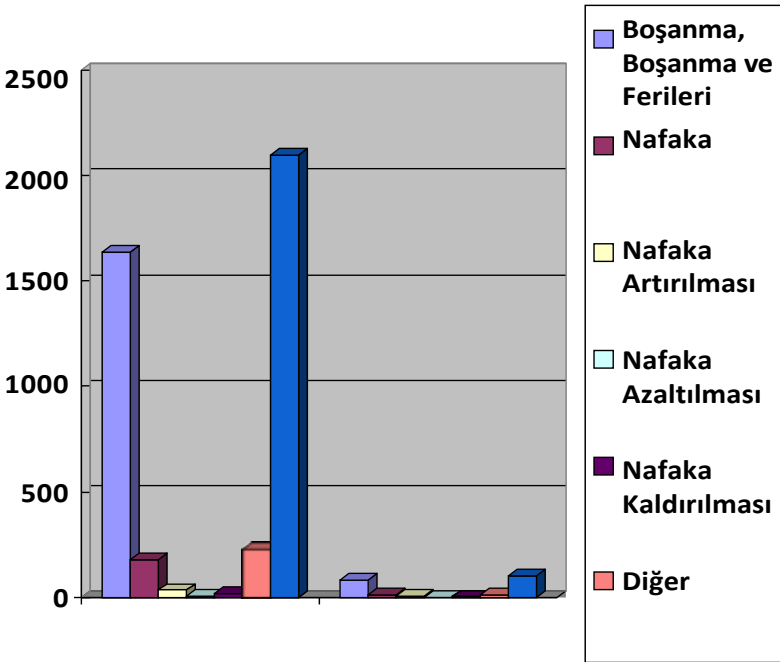
Çizelge 3. Karar Tarihi Aralığı

Grafik 3. Karar Tarihi Aralığı

Boşanma, Boşanma ve Ferileri	1636	78,0
Nafaka	179	8,5
Nafaka Artırılması	33	1,6
Nafaka Azaltılması	3	0,1
Nafaka Kaldırılması	16	0,8
Diğer (Aile Mahkemesinin Görev Alanına Giren Davalar)	230	11,0
Toplam	2097	100,0

Çizelge 4. Dava Türü

Grafik 4. Dava Türü

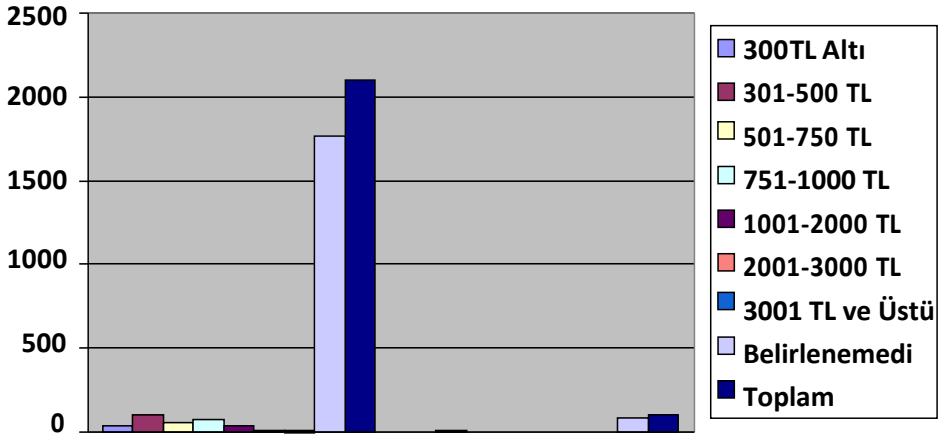
MAHKEME KARARLARI İÇİNDEN NAFKA ARAŞTIRMASI

150,00	1	0,3
200,00	6	1,8
250,00	7	2,1
260,00	1	0,3
300,00	23	7,0
350,00	6	1,8
400,00	19	5,8
420,00	1	0,3
450,00	2	0,6
480,00	1	0,3
500,00	76	23,2
550,00	1	0,3
580,00	1	0,3
600,00	21	6,4
650,00	1	0,3
700,00	8	2,4
750,00	26	8,0
775,00	1	0,3
800,00	8	2,4
900,00	3	0,9
1000,00	60	18,3
1200,00	1	0,3
1250,00	3	0,9
1300,00	1	0,3
1350,00	1	0,3
1400,00	2	0,6
1500,00	14	4,3
1600,00	1	0,3
1700,00	1	0,3
1750,00	2	0,6
2000,00	12	3,7
2200,00	1	0,3
2500,00	1	0,3
2600,00	1	0,3
3000,00	5	1,5
5000,00	5	1,5
10000,00	1	0,3
12000,00	1	0,3
50000,00	1	0,3
Toplam	327	100,0

Çizelge 5. Dava Süresi Boyunca Kadın İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

300 TL Altı	38	1,8
301-500 TL	105	5,0
501-750 TL	58	2,8
751-1000 TL	72	3,4
1001-2000 TL	38	1,8
2001-3000 TL	8	0,4
3001 TL ve Üstü	8	0,4
Nafakaya dair hüküm bulunmayan dosya sayısı	1770	84,4
Toplam	2097	100,0

Çizelge 6. Dava Süresi Boyunca Kadın İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

Grafik 5. Dava Süresi Boyunca Kadın İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

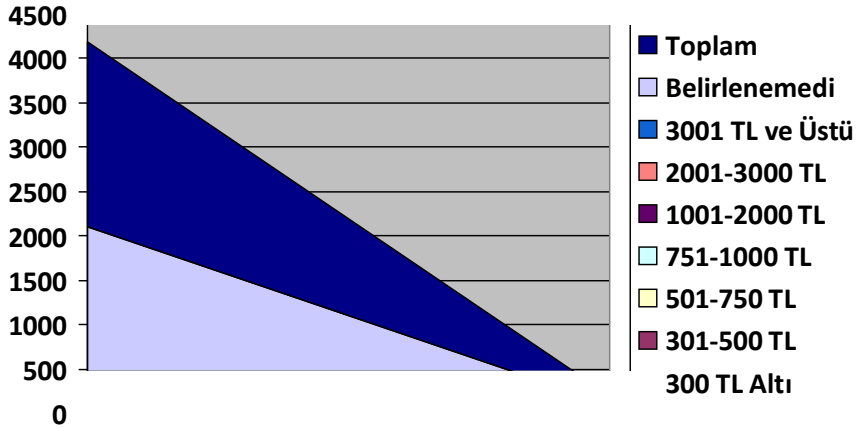
MAHKEME KARARLARI İŞİÇİNDA NAFKA ARAŞTIRMASI

100,00	4	1,4
150,00	10	3,4
200,00	11	3,7
250,00	22	7,5
260,00	1	0,3
300,00	35	12,0
320,00	1	0,3
350,00	10	3,4
375,00	1	0,3
400,00	14	4,8
425,00	1	0,3
450,00	3	1,0
500,00	71	24,3
600,00	16	5,5
650,00	2	0,7
700,00	6	2,1
750,00	23	7,9
800,00	4	1,4
900,00	2	0,7
1000,00	23	7,9
1250,00	1	0,3
1300,00	1	0,3
1400,00	1	0,3
1500,00	12	4,1
1600,00	1	0,3
1750,00	1	0,3
2000,00	4	1,4
2100,00	1	0,3
2250,00	1	0,3
2400,00	1	0,3
2500,00	2	0,7
3000,00	2	0,7
4000,00	2	0,7
5000,00	2	0,7
Toplam	292	100,0

Çizelge 7. Dava Süresi Boyunca Çocuk İçin Verilen Nafaka (Tedbir Nafakası) Miktarı

300 TL Altı	78	3,7
301-500 TL	101	4,8
501-750 TL	47	2,2
751-1000 TL	29	1,4
1001-2000 TL	21	1,0
2001-3000 TL	7	0,3
3001 TL ve Üstü	4	0,2
Belirlenemedi	1810	86,3
Toplam	2097	100,0

Çizelge 8. Dava Süresi Boyunca Çocuk İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

Grafik 6. Dava Süresi Boyunca Çocuk İçin Verilen Nafaka (Tebdir Nafakası) Miktarı

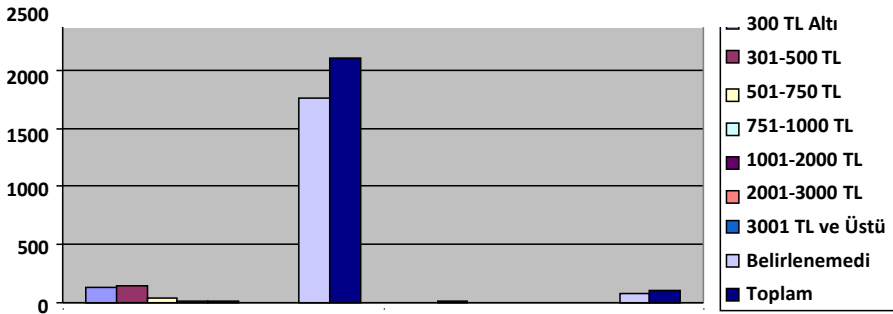

100,00	2	0,6
150,00	7	2,0
175,00	2	0,6
200,00	24	7,0
250,00	43	12,5
290,00	1	0,3
300,00	53	15,4
320,00	1	0,3
330,00	1	0,3
350,00	34	9,9
375,00	1	0,3
400,00	49	14,2
425,00	1	0,3
450,00	9	2,6
470,00	1	0,3
500,00	43	12,5
550,00	1	0,3
600,00	22	6,4
650,00	2	0,6
700,00	5	1,5
750,00	9	2,6
800,00	5	1,5
900,00	3	0,9
1000,00	11	3,2
1200,00	1	0,3
1400,00	3	0,9
1500,00	1	0,3
1800,00	1	0,3
2000,00	5	1,5
3000,00	1	0,3
5000,00	1	0,3
50000,00	1	0,3
Toplam	344	100,0

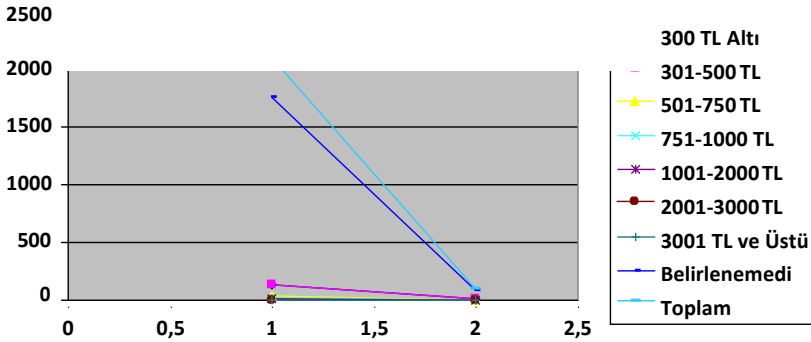
Çizelge 9. Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

300 TL Altı	130	6,2
301-500 TL	140	6,7
501-750 TL	39	1,9
751-1000 TL	19	0,9
1001-2000 TL	11	0,5
2001-3000 TL	1	0,0
3001 TL ve Üstü	2	0,1
Belirlenemedi	1755	83,7
Toplam	2097	100,0

Çizelge 10. Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

Grafik 7.Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

Grafik 8.Dava Sonunda Kadın İçin Verilen Nafaka (Yoksulluk Nafakası) Miktarı

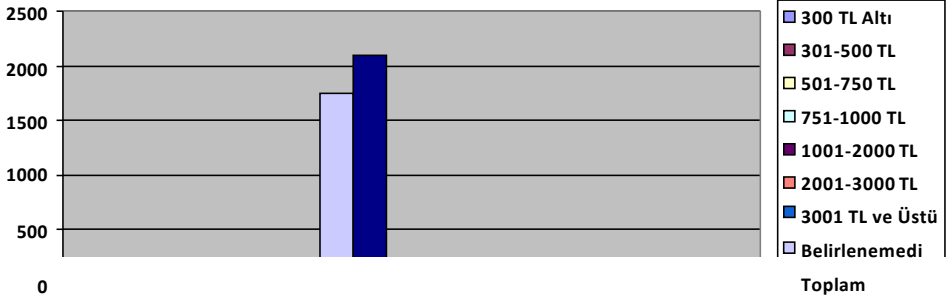
MAHKEME KARARLARI İÇİNDEN NAFKA ARAŞTIRMASI

75,00	2	0,5
100,00	14	3,8
150,00	38	10,3
170,00	1	0,3
175,00	1	0,3
180,00	1	0,3
200,00	46	12,5
225,00	1	0,3
250,00	38	10,3
300,00	48	13,0
320,00	1	0,3
330,00	2	0,5
350,00	23	6,3
375,00	2	0,5
380,00	1	0,3
400,00	24	6,5
450,00	6	1,6
475,00	1	0,3
480,00	1	0,3
500,00	50	13,6
550,00	2	0,5
600,00	10	2,7
650,00	1	0,3
700,00	3	0,8
750,00	14	3,8
800,00	2	0,5
850,00	1	0,3
900,00	3	,8
1000,00	15	4,1
1250,00	1	0,3
1300,00	2	0,5
1400,00	2	0,5
1500,00	4	1,1
1800,00	1	0,3
2000,00	5	1,4
4000,00	1	0,3
Toplam	368	100,0

Çizelge 11. Dava Sonunda Çocuk İçin Verilen Nafaka (İştirak Nafakası) Miktarı

300 TL Altı	174	8,3
301-500 TL	111	5,3
501-750 TL	30	1,4
751-1000 TL	21	1,0
1001-2000 TL	15	0,7
2001-3000 TL	0	0,0
3001 TL ve Üstü	1	0,0
Belirlenemedi	1745	83,2
Toplam	2097	100,0

Çizelge 12.Dava Sonunda Çocuk İçin Verilen Nafaka (İştirak Nafakası) Miktarı

Grafik 9.Dava Sonunda Çocuk İçin Verilen Nafaka (İştirak Nafakası) Miktarı

MAHKEME KARARLARI İŞİÇİNDA NAFKA ARAŞTIRMASI

Dava Ve Karşı Davanın Kanıtlanmamış Olması	6	10,7
Davanın İspatlanmamış Olması	1	1,8
Kadının Eşyle Birlikte Yaşamamasında Haklı Gerekçesi İspat Edilmemiş Olması	1	1,8
Karar Yok Başka Dosya İle Birleştirilmiş Olması	5	8,9
Dava Sonucunun Yer Olmadığına	2	3,6
Talebi Geri Çekmiş	1	1,8
Dava Sonucunun Ret Edilmesi	8	14,3
Dava Sonucunun Açılmamış Sayılması	22	39,3
Delil Yokluğundan	1	1,8
Davalının Ekonomik Durumunun Kötü Olması	3	5,4
Kararda Hiç Değinilmemiş	1	1,8
Zaman Aşımı	1	1,8
18 Yaşını Doldurduğu İçin Ret	1	1,8
Evli Olmadıkları İçin Ret	1	1,8
Davalının Ölümü	1	1,8
Çocuklar Baba Tarafından Tanınmadığı İçin	1	1,8
Toplam	56	100,0

Çizelge 13.Nafaka Talebinin Reddi Gerekçesi

**MAHKEME KARARLARI İŞİĞİNDA
NAFAKA ARAŞTIRMASI**

HUKUKİ BİR İNCELEME

DİYARBAKIR BAROSU KADIN HAKLARI DANIŞMA VE UYGULAMA MERKEZİ

Adres: Adliye Sarayı Kat: 4 Kat No: 263 Yenişehir/Diyarbakır
Tel: 0850 466 21 21 Faks: 0850 466 03 21 E-posta: baro@diyarbakirbarosu.org.tr